

UNIVERSUL LITERAR

N. N. TONITZA : STUDIU

Icoana cu busuioc

Pe zidul alb spoit curat,
Argintu-i vechi se deslușește
In ce arhondaric uitat
In svon de clopote de Paște,

De când o noapte ne-am iubit
Sub o icoană făcătoare
De mari minuni — Sunt ani de vis
De-atunci și amintirea moare.

Nici mănăstirea n'o mai știu,
Nici care îmi era iubirea —
Dar din trecutu-mi azi pustiu,
Ia busuioc uscat învie

Icoana sfântului noroc
Cu-argint de suflet înveștită —
Și-o văd mereu și'n piept o port
Ca o lumină liniștită.

Cântec

Gânduri, sfărâmate,
De zăgazul sorții,
Gânduri, de iubire!
Gânduri înecate
De apele morții!
Gânduri sfărâmate,
Cioburi adunate,
De Dumnezeire!

Gânduri sfărâmate,
Lacrimi înturnate,
la cer, azi, senine,
D'alba scânteiere,
Din albastre sfere,
Aruncași spre mine!
Gânduri înecate
De apele morții!

ION PILLAT

GIOVANNI PASCOLI

ARTUR ENAȘESCU

Piersicul

Mă gândesc la un vechiu cimitir de morți
învechiți, din Livorno; în el, ca să doarmă,
nimeni mai vine; închis e mereu; și negru
de 'nnalți chiparoși.

Printre trunchiurile lor nevăzute de nimeni
închise de zidul înalt și de porțile, care
uitat-au că stau pe țâțâni, s'ar crede
moartă și Moartea.

Dar totuși, într'o frumoasă zi de April.
peste negrul acela văzui,trandafir de flori
proaspete, vie, ieșind peste zid, o creangă
subțire de piersic.

Copil de sâmbure necunoscut, de-atuncea
crescut-ai tu printre morții necunoscuți?
râvnești acum la migdalii cei poleși
de zori prin grădini?
Ori chiparoșii uitați, plăpând și sălbatec,
de-anahoreși?
cu zâmbetul tău îi alinși, tu, copil
pripășit și de milă ținut în acea sihăstrie

Trad. de AL. MARCU

(Din vol. Myricae ciclul „Alberie fiori“)

Sărbătorile în familie

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Așa dar pleca! Era un mare noroc și o mare nedumerire. Se temea deopotrivă și să plece și să nu cumva să rămână.

Prin ce întâmplare providențială se hotărîse plecarea ei tocmai într'un ceas când nu știa încotro să apuce! Maricica vara ei la care sta destul de liniștită de vreo trei săptămâni îi spusese la acel dejun că pentru Crăciun sosesc socrii ei și începuse a face gospodărește socoteala paturilor. Atunci Alexe se simțise de prisos, cu toate că Maricica nu avusese nici un gând de felul acesta, o știa bine.

Leșise pe stradă fără căpătâi ca și deunăzi ca și cum strada avea să-i spună iarăș ce să devină și iată că în dreptul Academiei un tânăr sărise sprinten dintr'un automobil și venise drept spre ea. Un moment rămăsese nedumerită.

— Ce? Nu mă recunoști! sunt Paulică!

Era fratele ei Paulică. Nu l'ar fi recunoscut. Când plecase ca deacasă era în licean. Acum era doctor. E drept că îl mai văzuse odată din trecut, dar atunci purta uniformă, își tăcea stagiul și ea pe timpul acela era atât de distrată pentru tot — atară de un singur lucru.

Paulică comunicativ ca și cum o văzuse în ajun îi spusese:

— Nu vii cu noi acasă de Crăciun! Mergem toți: meșajul Dinu, Georgeta... Numai așa e de suferit provincia! Vino cu noi! Are să fie o vacanță faină!... Ești liberă!?

Era o întrebare sau o afirmație! Ce știa de ea Paulică? Ea nu știa de ei nimica... Să meargă acasă de Crăciun?

Propunere extraordinară! Nu fusese reasa de cinci ani și de trei ani nu mai comunicase cu niciunul... și acum deodată să se întoarcă cu așa multă lume la un loc... cu frații ei! Niște necunoscuți aproape cum i se păruse deunăzi Paulică... Dar propunerea venea tocmai la un moment așa, de greu, când se simțea de prisos în casa Maricicăi, invadată și ea de teamuri, pentru sărbători.

Paulică stăruise făcându-i un tablou lumef al Galaților și al vieții de familie. Alexe nu promisese nici nu refuzase. El va preveni la telefon sau în cel mai rău caz se vor întâlni în gară. Ei plecau sigur joi cu trenul de după amiază.

Seara la masă, numai ca să vadă ce răspunde Maricica, Alexe spusese că re de gând să se ducă și ea de Crăciun la Galați. Maricica începuse cu simplitate un plan nou al odăilor:

— Atunci camera ta o dau socrilor!... vine faci că te duci acasă!... dar să nu tai mult și când te întorci să vii tot la mine — până când te vei așeza. Eu aș rea să te țin aci mereu, dar știu că îți trebuie un confort mai bun... O artistă?

Cuvintele Maricicăi, erau pline de bu-ăvoiență dar hotărâu dintr'odată două scururi foarte grave: Că va pleca acasă entru Crăciun și că va trebui să-și cace apoi o locuință.

Cum verișoara o socotea acum ca și usă, se temuse nu cumva acum ceilalți i plece singuri și telefonase lui Paulică... El primise vestea cu manifestări e bucurie:

— Ura! Fain!... Are să fie o „folie“! Anărul doctor care părea foarte încântat de persoana lui și cam sceptic era stuși un băiat destul de vesel și avusese ai ales ideea asta așa de bine venită și așa de turburătoare: să meargă Alexe acasă în familie!... Ea, de doi ani e când era refugiată la București, au

se gândise niciodată la ei... nici chiar deunăzi când nu știa încotro să apuce și o culesese de pe drumuri verișara Maricica ca pe o epavă ilustrată: — marea artistă Nyie?

Maricica o găzduise trei săptămâni ca pe o mică regină — o tristă regină — și timp de trei săptămâni i se păruse că e în alt oraș necunoscut, umblase prin cartiere neobicinuite, făcuse curse la recepții, la ministere pentru Maricica, ca să treacă timpul — timpul nefolositor. Stase ascunsă, fără să dea semn de viață dincolo... Și acum pleca în familie?

Avea o familie... după ce atâta timp o putuse uita și se putuse lipsi de ea.

Maricica spusese că la întoarcere va trebui să-și caute o nouă locuință! Indepărtase acel gând. Il refuzase... Asta avea să fie mult mai târziu... peste o lună abia! O lună întreagă era asigurată. Era destul ca proiect de viitor!

HORTENSIA P. BENGESCU

Intr'una din zilele care precedase temuta plecare, Maricica după ce terminase dejunul, își regulase camera și luase cheile, după ce servitoarea plecase la bucătărie și cei patru băieți la școli, vroise să-i vorbească serios și luase un aer solemn. Alexe devenise palidă neștiind ce-i poate spune — deși nu avea nici o vină — dar era meru străină acolo și deaceia totul o speria.

Maricica vroise numai să-i dea sfaturi. Ducerea ei acasă trebuia să aibă un rezultat. Tatăl ei era dator să-i dea socotelile moștenirii și să lămurească partea ce i se cuvine. Chiar dacă nu avea nevoie, de ce să se lipsească de ceeace îi aparține!

Alexe avea nevoie... o mare, o cumplită nevoie! dar nu se gândise la acele socoteli. Maricica cu toate că nu știa nimic de nevoile ei, avusese o idee foarte bună.

Totuși acasă, Alexe se ducea ca o musafiră neașteptată, poate chiar nedorită de tatăl ei și acolo avea să stea la adăpost de orice griji trei săptămâni. Era un lucru de căpetenie... Cum oare atunci să ceară socoteli? Banii sunt pricină de discordie. Deaceia pe când mul-

țumise verișoarei de sfat, Alexe știuse că nu va îndrăzni să ceară celor de acasă decât adăpostul și uitarea.

Trenul se legăna cu mers ritmic. Plecase, nu mai putea fi îndoială! Adunioarea încă pe când aștepta în gară pe ceilalți, era nesigură.

— Dacă nu vin — își spunea — sau dacă nu îi întâlnesc, nu mai plec! Totodată era îngrijorată nu cumva să nu-i întâlnească sau să nu-i recunoască. Ce ar fi făcut!... Apoi, fiindu-i deopotrivă penibil să plece sau să rămână se resemnase, „lăsase să fie“; așteptase pe peron alături de geamantanul ei; nu luase cel puțin numărul hamalului, iar la mulțimea care o amețea trecându-i sub ochi nu se uitase de teamă să nu-i vadă pe ei sau de teamă să nu-i piardă! Ei! Frații, surorile? Alexe avea frați și surori. Era un fapt pozitiv care acum o lună era un fapt foarte vag ca și inexistent. Gândurile i se învârtteau în jurul acestui lucru ca un refren obsedant.

Hamalul sosit o liniștise. Mai era timp. Alexe vroise să-i spună ceva cu o voce blândă. Avea nevoie de el în orice fel. Dacă cumva rămânca, hamalul ar fi întrebato unde merge ceeace ar fi silit-o să ia o hotărîre, sau ar fi urmat-o de-a dreptul în tren și astfel ar fi trebuit să plece, chiar singură. Ii vorbise totuși cu un glas uscat. Atunci fiindcă își auzise glasul uscat se simțise bătrână. Se închipuise cu creți mici la ochi și la gură, și așa crezuse că o văd și trecătorii. Dar cum o camionetă îi asvârlise în obraz un strop din umezeala peronului, scosese oglinda mică și văzuse acolo cu mirare fața ei tânără, aceiași. Tocmai atunci fusese apucată de umeri. Era Paulică.

— Ai venit? Bravo!... Ceilalți sunt și ei peacolo cu o sută de pachete. Nu ne ocupăm de ei... Eu... Frei! — și își arăta mână elegant înmănușate libere de orice povară.

— Mi-am strecurat trusa tot la ei!... unde merge mîia... un singur costum mi-ajunge... Și pălăria!... tu uiți! Epatantă! Ieri am cumpărat-o. Am să tâmpesc cu ea Galații lui papa... Tu?

Alexe își arăta valiza unică.

— Bravo! Așa te vreau!... Chic!... Uite trenul!... Hai bobocule urcă-ne că-ți dau sutarul?... Ce?... Nu e loc? Las că se face!

Un domn în adevăr declarase că trece la vagon-restaurant și cedase locul Alexei. Paulică îndemănatec se strecurase între două dudu conciliante, calculând chiar să aibă și răzămătoare.

— Altfel vă fac figura! Am mal de mer! — apoi cu un gest de prinț dase cinci lei hamalului, care se ploconise.

Acum, porniți abia de zece minute, Paulică dormea. Ce noroc că Paulică vorbea de obicei singur pentru amândoi! Un mare noroc!... Dar ce familiar era. Ea, abia se deprindea cu el. Când se despărțise de ei, Paulică era fără nici o personalitate, ca toți din casă de altfel.

Așa dar asta era personalitatea lui Paulică: — Pălăria... Bravo!... fain!... o folie! — Totuși Paulică era doctor.

Alexe se uită curios la capul lui adorat. Doctorul Paulică era brun, imberb, frumuseț. Desigur nu era un medic grav... Se ocupa oare de ceva?... Și ceilalți unde vor fi fost?... Bine că nu erau în același vagon. Ce-ar fi putut vorbi împreună cinci ore de drum!... Pe cea de a doua, Victoria, Tory, o văzuse acum vre-o doi ani trecuți, la Viena, venită în călătorie, de nuntă. Pe bărbatul ei însă nu și-l mai amintea de loc. Atunci la Viena era așa de ocupată, de fericită... Fericită! își repetă cuvântul în minte. Era exact cel care trebuia pus acolo,

C. VLADESCU : NATURA MOARTA

dar nu-i desvolta nici un fel de simțire. Nu avea nici o savoare, era insipid.

Mai era și Georgeta, cea care lucra ceramică de artă, pare-se. Pictorița, cum îi zicea Paulică.

Așa dar „papa“ îngăduise să se ocupe de pictură.

Pe cea mică o va găsi acasă! Trebuie să fi avut vre-o 16 ani. Era fina ei. O botezase când ea singură era o copilă de 12 ani. Ce idie, să pui un copil să boteze! O idee cu rostul ei. Arhitectul comunal Panu nu avea decât leafa lui și nevasta lui de a doua nici o zestre. Dela cea dintâi însă, dela mama Alexei, rămăsese ceva avere, cu care crescuse pe toți ceilalți. Acel botez era o obligație creată Alexei, unica moștenitoare a unei tutele așa de bine întrebuințate.

Alexe fusese o nașă bună. Nu ceruse până acum nici o socoteală. Acum era timpul să ceară. Desfăcu sacul de mână și numără de două ori banii din el. Nu erau mulți. Își aminti sfatul Maricicăi: Cere ce e al tău!

Avea dreptate, mare dreptate.

Așa dar acasă va găsi pe cea mică, pe Didi — Bu — cum își scâlciasse singură numele de Didina... și pe tata. Dintre toți copiii numai Alexe nu îi zicea „papa“. De tatăl ei avea o suvenire tristă. Pentru a-și cruța îngrijorarea încetă de a se mai gândi la ei. Avea un teanc de ziare. Tot drumul citi cu priviri rare spre peisagiul searbăd care defila: ici colo urme de zăpadă sau țarina noroiasă. Un timp element pentru luna Decembrie.

În gară fusese tumultul pe care îl spera. O încrucișare de exclamări pierdute în sgomotul debarcării, țipete care înconjurau coletele numeroase.

Paulică nu o uită; el se credea oarecum obligat să o îndrumeze. E drept că era aiurită, dar lipsa oricărei limpezimi îi era prielnică. Făcea parte dintr'un tot. Se lăsase luată de curent.

Paulică asvârlise geamantanul ei în mâinile unui tătar mic: — La automobil! strigase. Fascinată de valiza care fugea în mâini, negre și nesigure Alexe porni după ea. Sosise lângă automobil deodată cu Paulică și cu o domnișoară elegantă și tanțoșă.

— D-ra George! — cum i-o prezintă Paulică și cum o chemau pictori și gazetarii în mediul cărora ca și Paulică își trecea timpul. După o ezitare surorile se îmbrățișară.

— Precauțiune! — strigă Paulică și explică că Georgeta își forma gura artistică, așa cum concepea ea să o aibă, din aplicarea roșului de buze.

— Ești un măgar — îi spusese Georgeta, cu voce grațioasă. Așa se tachinau pe semne între ei.

În fața automobilului Alexe avusese o ezitare: — Birjă? — întrebă.

— Doamne ferește! Rudele lui Dinu Dinescu nu pot întrebuința decât automobilul. Știi desigur că cumhăjelul e cel mai fain automobilist din România mare. Nu e zi, să nu aibă un accident.

Nu! Alexe nu știa nimic de cumnatul ei nici de ceilalți, deși păreau a avea o existență destul de importantă.

— Mai ales când Dinu are onoarea să te transporte pe tine „admirația“ lui!

Nu știa de loc că e „admirația“ — cum zicea Paul — a cumnatului Dinu. În adevăr cunoștea prea puțin lucru de familie dar intrase dintr'odată în miezul ei.

Locuința familiară nu mai era aceeași dedemult. Arhitectul Panu de când era văduv se mutase într'oa casă mai mică, dar erau aceleași mobile întocmai. Se adăogase câteva fotografii: Dinu cu Tory în diferite poze și tabloul mare al mamei vitrege. Pe când trăia era în peretele acel al mamei ei adevărate. Acum nu se mai vedea. Alexe se gândi să îl ceară pentru ea dar nu fu sigură că se cuvine. Dealtfel de mama ei își aducea aminte puțin. În schimb ținea foarte bine minte pe cea de a doua martiră. Nu fusese de loc rea cu ea, compătămise dimpotrivă una cu alta, fără să-și poată fi de vre-un ajutor. O femeie de treabă care murind scăpase de o viață urăcioasă.

„Papa“ — cum îi spuneau pe tonuri felurite copiii, era același. Totuși pentru ea care nu îl văzuse demult, timpul lucraseră asupra lui într'un fel ciudat. Nu era îmbătrânit dar prinsese pe loc un fel de mucegaiu.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

La o repetiție generală a nu știu cărei drame simbolice (o piesă nereușită) când personajul principal se opri un pic între două tirade ca să respire. Tristan Bernard profitând de clipa aceasta de tăcere se ridică fără sgomot în fotoliul său și se strecură încetșor spre ieșire.

Dar nu s'a terminat! îi șopti cineva în treacăt.

— Păi tocmai de-aceea...

Intr'o zi, spune umoristul francez, intrând la un telal, întrebai cât costă o statueta:

— O suită douăzeci de franci, răspunse negustorul.

— Prea scump! Optzeci de franci nu vrei?

— E aproape degeaba, domnule, pierd dacă v'o dau așa; dar cu d-voastră nu vreau să mă tocmesc.

Nici prin gând nu-mi trecuse să cum părăsesc statueta mediocră pe care o țineam în mână, dar amabilitatea telalului înflăcă grozav mândria. Un scriitor e întotdeauna satisfăcut să se știe recunoscut. Plătiți deci, și:

— Mi-o trimiteți acasă, nu-i așa?

— Da, desigur, cum să nu! Vă rog însă, cum vă numiți?

— V, îi spunea într'o seară cineva umoristului, a devenit insuportabil cu mania lui de a povesti de câte treizeci de ori în șir, cuceririle pe cari le-a făcut.

— Scuză-l și tu, zise cu indulgență Tristan Bernard, a-și povesti campaniile în cari au luat parte, e mania tuturor invazizilor...

Acum câțiva ani un grup de femei frumoase și de artiste, luau masa împreună cu umoristul. Se vorbea de ultima piesă a lui Henry Bataille.

— Se pare că e capo d'operă, rosti unul din cele mai pedante dintre conmesene.

— Da, da, este, întări Tristan.

— O cunoașteți? Ah? spuneți-ne nouă subiectul?

— Iată: e vorba de un fiu incestuos cu mama lui timp de zece ani. La un moment dat, după acești zece ani, află că nu e mama lui. Atunci îngrozit se sinucide!

Intr'o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac:

— Am mândria să pot spune că sunt fiul operelor mele!

— Bravo! Atunci, te rog să transmiți tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac, l-ai scăpat de o gravă responsabilitate!

Heine fiind pe patul de moarte, doctorul căutându-l, vroia să constate progresele boalei de piept, care-l răpunea, îl întrebă:

— Poți să flueri?

— Nu, răspunse Heine cu un suspin, nici chiar o piesă de Scribe!

RUD. A. KNAPP.

Edmond Rostand

Ultima noapte a lui Don Juan

— Poem dramatic postum —

Un palat la Veneția. O sală mare deschisă care dă spre Marea Adriatică. În mijloc o masă pusă, luminată cu torțe.

DON JUAN

Vin din Canale Grande. Pe apa străvezie
Ori care luntre poartă o fină broderie
Și totocmai ca soția lui Putifar se vede
O mantie fugară, de-aseenea ai crede
Că broderia-aceasta oprește luntrea'n loc.
Prietenii aicea al valurilor joc
E mai perfid sub cerul albastru și senin
Ca ochii de femeie la care mă închin.
Mi-a fost de-apururi scumpă o apă liniștită
Adriatică mi-e dragă fiind căsătorită.

SGANARELLE

Ah !...

DON JUAN

Sigur cu un doge ; iar eu amant îi sunt.
O! te pricep lagună cum nimeni pe pământ
Nu te-a'nțeles; vreau unda să fie pe deplin
A mea. I-arunc inelul.

SGANARELLE

Inelul de rubin ?

DON JUAN

Nu, un inel de sticlă. Nu înțeleg de fel

DON JUAN

Sunt doar atâtea taine ciudate, Sganarelle
Veneție ! Frumoasă și șubredă cetate
Cu stâlpi subțiri de ipsos și pietre dantelate
Cu ziduri șlefuite, cu străzi ce noată'n ape
Când doi amanți își chiamă iubirea mai aproape
Și vor să-și schimbe visul cu-al dragostei inel
Inelul-acesta este de sticlă, Sganarelle

SGANARELLE

Cei zece ani trecuta-au, stăpâne, stăruiesc

DON JUAN

Ce-ți pasă ție, oare ?...

SGANARELLE

Plecați ?

DON JUAN

Nu, mă gătesc

De bal,

SGANARELLE

Așa ?...

DON JUAN

Mai tare ca mândrul Anibal

Mă bucur de izbândă îndată după bal

SGANARELLE

Dar dacă vine ora temută, totul piere

DON JUAN

Când pomenești de oră ea vine

SGANARELLE

O !

DON JUAN

Tăcere

Ascult-o cum pe turlă ușor ea se desprinde
Și umbra inserării aripa și-o întinde

SGANARELLE

Și numai de plăcerea ușoară de-a numi
Clopotnița o turlă voști să stați aci.

DON JUAN

Da, da... Imi plac pantofii fecioarelor Veneții
Pantofii albi ca unda din raza dimineții
Drept interpret veau astăzi un gondolier isteț
Un trubadur de seamă, un mândru cântăreț
Femeile au toate un farmec nesfârșit
Și-ți lasă vag în suflet un dor neîmplinit
Mi-e drag și tot asemeni semeșu-i leu, la fel
Ca sufletu-mi cu care se înfrățește el.
Spre labele-i întinse un stol de porumbei
S'adună în puzderii ca jarul de scântei
Ca leul ce renunță cu-o falnică pornire
La stăpânirea mării, domnind peste iubire
Ca tine, o ! cetate nebună și profundă
Eu mi-am clădit o lume pe trecătoarea-ți undă

SGANARELLE

Acest oraș omoară

DON JUAN

Și chiar de-ar fi astfel

E drept c'aventurierii vin să sfârșească'n el
Și-aici murind să sfarme cel mai frumos pahar ;
Refuz cu coate-acestea, să plec spre alt hotar
Intr'un oraș feeric de dragoste 'nfocată
Văzui lumina zilei pentru întâia dată
Și vreau să-mi văd sfârșitul pe locul unde sunt
Căci don Juan nu poate să aibă pe mor mânt
De cât inscripția-aceasta : Născut fu la Sevilla
Și săvârșit din viață aici. Te prinde mila
De mine ? N'avea teamă și nu gândi 'napoi
Căci diavolul, se poate, a și uitat de noi

SGANARELLE

De noi ?

DON JUAN

De noi, firește, căci doar mă moștenești

SGANARELLE

A ! cum

DON JUAN

N'ai fost cu mine, în juru-mi nu pășești
Vezi, meritele tale mai greu vor apăsa
În fața nobilimii când vei rosti așa :
—Am fost însoțitorul lui Don Juan, mereu
Iar doamnelor...

SGANARELLE

Ce oare putea-voiu spune, eu ?

DON JUAN

Te temi de strâmtorare ; dar vei găsi stăpâni —
Stăpâna și pe suflet îți vei găsi ca mâni.

SGANARELLE

Cum spuneți ?

DON JUAN

Da, de umbra-mi femeia 'ndrăgită
În lipsa mea cădea-va cu sluga în ispită.
O ! prea leal contabil al inimilor care
Le-am îndemnat să bată cu-atâta 'nfiorare
Cam câte sunt la număr ? O mie și mai cât ?

SGANARELLE

O mie trei, stăpâne, ajunge însă-atât

DON JUAN

Eu n'am fost niciodată mai sprinten și mai bine
Dispus cum sunt acum ; m'am dus printre ruine
La cioplitorii 'n aur să caut o casetă
Lucrată cu'ngrijire ușoară și cochetă
Ca să păstrez într'însa răvașe de iubire
O ! simt în seara asta atâta nălucire...
Privește, pretutindeni, în jurul nostru-i aur
Și aurul încheagă din toate un tezaur :
Dar cine-ți spune oare că diavolul mai este ?
Dar nu pricepi, amice, că diavolu-i povește
El a pierit din lume n'o spune Tertulian ?
Văd viața mea întregă într'un parc Italian
De-apururea scăldată în valuri de iubire
În valuri nesfârșite de vis și amăgire...
Dă-mi spada mea și masca, al meu e viitorul
Mă duc...

Trad. de C. A. I. GHICA

Mic Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

2

(JUSTIFICARE)

ARTA CUVINTELOR.

Cine a creat zinei noastre această tristă ursită?

Toată umilința ei de azi — și poate de mâine — porcede din faptul că ființa ei e alcătuită din cuvinte.

Ar fi fost de mirare, când pretutindeni în lumea aceasta vorbește, cântă, țipă un gând original — și un ceva piara, copacul, un fruct între ramuri, uneori numai o mână care se odihnește — ca omul să nu vorbească.

Omul se bucură de un sistem propriu de expresie — limbajul articulat; nu trebuie totuși să cădem în greșala de a crede că e sistemul cel mai perfect de expresie, sau că limbajul articulat ar fi altceva decât un vehicul al gândului, vehicul precedat și dominat de gând. Deși pietrele, copacii, fructele nu vorbesc articulat, ele își au totuși „spiritul” lor și pictorul care cu pensulele sub braț și cutia cu culori în mână caută un „peisagiu”, caută de fapt spiritul locului, spiritul pe care-l înțelege și cu care uneori stă de vorbă.

Nu e nevoie să demonstrăm mai amănunțit că spiritul a precedat și a provocat limbajul articulat. Căci fără nevoia de a exprima un gând — „gând” în înțelesul cel mai larg: de la fior la formulă algebrică — n'ar fi existat limbajul.

Dar limbajul articulat, cu toată dependența lui de spiritul care-l-a provocat, se bucură în unele privințe de independență ca o ființă vie, și ține de legile vieții: e într'o neîntreruptă prefacere, chiar când ideea (dacă se poate) a rămas neschimbată.

Limbajul articulat a fost oare creat de primul om și imitat de celelalte antropoide, pe măsură ce deveneau oameni? E creația spontană a unui grup de oameni? E un urmaș mai complicat al onomatopeelor prin care vorbea simli-omul? Poate că limbajul articulat a început monosilabic, urmând astfel un circuit fără sfârșit, ca rotația pământului în jurul soarelui. Poate că limbile porced toate dintr'o limbă comună. Dar toate aceste probleme de lingvistică vom reține adevărul deplin stabilit că limbile evoluează ca structură și rezonanță, fără să ne dăm seama, de la o generație la alta și că inteligența noastră contribuie foarte puțin la modificarea formelor lingvistice.

Spiritul nu rămâne mai puțin superior instrumentului său de expresie, limbajul. În orice epocă a unui limbaj, în oricare din limbile vii și moarte, oamenii și-au exprimat toate gândurile și simțimintele. Homer vorbea tot atât de bine și de mult ca și nepotul său Victor Hugo. Structura specială a limbilor indo-europene (care favorizează gândirea discursivă) a limbilor turaniene (care favorizează gândirea picturală), a limbilor semitice (care favorizează gândirea didactic-volițională) n'au împiedicat pe oameni să exprime gânduri identice, une-

ori în forme literare identice¹⁾. Creații literare au produs în limbi diferite ca structură, scriitori ai căror strămoși au vorbit sute de ani altfel.

Dar acestui fel de a vedea s'au adus unele obiecții. Iată câteva:

Limbajul e un fenomen social. Trăește în măsura în care poate sluji de instrument de legătură între indivizii aceleiași grup. De aceea limbajul unui mare imperiu, bunăoară, tinde în chip firesc să se multiplice în tot atâtea limbajii câte unități — fie geografice, fie etnice, fie sociale — se pot alcătui. E pericolul care amenință și limba universală vizată și creată de utopiști. În aceiași limbă sunt apoi cuvinte lovite de ostracism; altele care dobândesc o valoare specială. O limbă a unui anumit grup social, sau a unei anumite epoci, ne poate desvălui prin vocabular, felul de viață, ocupațiile și deci mentalitatea grupului și epocii.

Nu există apoi echivalență perfectă între cuvânt și idee. Un cuvânt poate avea mai multe înțelesuri, și în chip absolut și după locul pe care-l ocupă în frază; el poate avea un înțeles deosebit după locul unde e pronunțat („Căldură” are un anumit înțeles în fabrică și alt înțeles într'o ședință publică) după tonul cu care e pronunțat (animalele cele mai abjecte intră uneori în vocabularul de mângâeri al oamenilor) cuvintele „râs”, „plâns”, au un înțeles într'o țară, după gradul de civilizație al acelei țări, după felul cum au răs și au plâns poezii naționale timp de veacuri. Unele cuvinte nu pot fi traduse de loc: bunăoară românescul „dor” n'are echivalent în limba franceză. În românește nu putem traduce exact cuvântul „gemütlich”.

Dar cele de mai sus sunt tocmai dovezi de independență dintre gând și instrumentul său de expresie. Stări sociale dispărute, caracteristice etnice și-au găsit expresii verbale adecuate. Nu limbajul le-a creat. Limbajul le-a exprimat numai. Limbajul e numai un piano, iar cuvântul numai un sunet; maestrul cântăreț e gândul.

Nemții simt și ei „dorul”; românul e și el, câteodată, „gemütlich”.

Gândul și stările de suflet se pot transmuta nu numai între popoare înrudite ca limbă, stare socială, rasă — ci și în-

1) „Știm într'adevăr, în literatura indo-europeană, că stadiile succesive de mobilizare ale unei teme literare sunt în general: epopeia, drama, romanul.. Deși Renan, într'o glumă celebră, a negat literaturilor semitice posesia acestor trei genuri literare, e de-ajuns să recurgem la tabele de concordanță între diferitele chipuri (semitic, arian și turanian) de prezentare a gândului, pentru a regăsi, prin simplă transpunere, în literaturile semitice, echivalente autentice: pentru epopee, quacida arabă, mizmor-ul ebreu; pentru dramă, quissa și kothba arabe, mashalim ebreu, pentru roman, magamat arabe și makberoth ebreu”.

(Louis Massignon în „Revue Juive” pp. 167, Martie 1925).

Scrisoare dela țară

Vino 'n satul meu cu case albe
Inșirate 'n drum ca niște salbe.
Îți voi da cea mai frumoasă iie
Cu miros de flori de iasomie
Și de mână te voi duce 'n casă
Cum și-aduce un flăcău mireasă.

Vino 'n satul meu cu oameni buni,
Inima din drum să mi-o aduni...

Ca pe-o soră bună te voi duce
La troița veche din răscruce
Unde gându 'n patru se desface,
Unde vin copiii să se joace,
Unde un Cristos pocit de vreme
Pleacă pleoapele la sân să-i cheme.
Vom rămâne aplecați în drum,
Răscolind țărâna ca un scrum,
Să găsim pe-acolo anii mei
Când clădeam palate pentru zmei.

Vino 'n lumea noastră din bătrâni
Cu răcoare-adâncă de fântâni.
E acolo un stejar bătrân:
Vom șede-a tăcuți la umbră 'n fân,
Gândurile noastre sa răsară,
Ca doi pomi frățâni în primăvară,
Să simțim cum urcă seva nouă.
Limpede ca picături de rouă.
Vom porni pe drumul cotitur
Ce-și înneacă mersul în izvor
Și 'n oglinda apei argintii
Vom vedea că suntem doi copii
Și vom râde 'n apă amândoi —
Iar izvoru 'n hohote cu noi..
Vino 'n câmpul nostru de smarald,
Unde soarele e zâmbet cald..

Când din Răsărit fășnesc săgeți
Ce se 'nfig deaparte 'n nori răsleți,
Drumul pe spinare ne va scoate
Printre lanurile 'nrourate.
Sufletele noastre de copii
Vor pluti 'n văzduh cu ciocârlii;
Gândurile noastre, fără frâu,
Ca șopârle vor fugi prin grâu;
Iar în ochii tăi, oglinde mici,
Răsări-vor flori de măturici,
Vom privi prelung pe câmp și-aposi
Vom simți că suntem amândoi
Fluturași șglobii cu aripi moi..

Vino 'n satul meu cu oameni buni
Anii mei în salbă să-i aduni..
Vei privi în ochi pe Dumnezeu
Și vei înțelege-atunci că eu
Sunt stejar în lumea cu stejarii
Și plugar pe câmpuri cu plugarii.

GEORGE A. PETRE

tre popoare din civilizații, continente și uneori veacuri diferite. E singurul fel prin care ne putem explica mutațiile religioase, influențele culturale, relații artistice pe întinsul întregului glob, din toate vremurile.

Azi îndeosebi, prin mijloacele de comunicare tot mai rapide, se crează un câmp sufletesc tot mai unitar, în care valoarea locală a expresiei să crească fără a mai împiedeca — atât cât împiedecă — libertatea gândului. Incepem să ne îmbrăcăm la fel; elita intelectuală a lumii a adoptat forme de comportare aproape identice. De la Tokio la Paris, de la Helsingfors la Capul Bunei Speranțe trec puterile unificatoare ale aceleiași civilizații, socială, științifică și artistică

atoare de echivalențe sufletești și deci
e echivalențe expresive.

Curios la prima vedere e faptul că
tocmai dintre scriitorii, care au nevoie
de universalitate pentru creațiile lor ori-
ginale, se ridică apărătorii „dorului“ cu-
nt și stare de suflet, intraductibile, ne-
transmisibile. Și cu toată învișunarea
care țin să arate că operele de artă
pot fi traduse, traduceri se fac în to-
tăritățile din lume și nu arareori aceste
traduceri au fost semnalul unor renașteri
literare.

Ar fi naiv să susținem însă că se poate
aduce aidoma în românește, **Homer** sau
Baudelaire, bunăoară. În ce privește pe
Homer, vom vedea mai departe piedicite
pe se pun unei perfecte traduceri a
acei și **Odisseei**. În ce privește pe
Baudelaire, desigur că n'a fost tradus ai-
ma, dar o seamă de poeți români con-
temporani (și unii din cei mai buni) au
scris în românește cu sufletul și limba-
l lui **Baudelaire**. Ceiace înseamnă că
poziți **Baudelaire**, dacă ar fi scris româ-
nește, ne-ar fi dat, evident cu alți ter-
mini, același suflet baudelarian, acesta fi-
nd singurul lucru esențial în arta lite-
rară.

(Dacă nu toți cei cari au fost în Japo-
na au gustat arta japoneză, s'a întâmplat
să ca un umil profesor de liceu, care
a trecut de orașul lui natal, să rămâe
meat, ore întregi în contemplarea u-
ni pasări sau flori pe un evantaliu ja-
ponez—pentru că profesorul avea „gând“.
Flet cu profunde rezonanțe și presim-
ii, de-asupra hotarelor lingvistice și ge-
grafice).

E drept că uneori nuanța unui gând
etic, dacă nu chiar izvorul magiei poe-
e, e tocmai cuta unei expresii care,
dusă, își pierde farmecul. E cazul,
tul de repetat, când poezia nu se
ate rupe din țesătura mătășăriei ei
guistice. Această poezie însă, organic
pendentă de mama ei, e de cele mai
eseori o ființă infirmă și efemeră. Nu
putea niciodată interesa un număr
mare de oameni, și va pieri la cea-
tăi cotitură a evoluției limbei. Intru-
această infirmitate a poeziei e de-
ndentă exclusiv de limbă, și e soco-
ă de mulți poeți și critici ca semnul

celei mai înalte poezii, și totul se reduce,
cum vom vedea, la o iscodire mai mult teh-
nică vom aminti că poezia tuturor marilor
poeți ai lumii n'a trăit în cutele limbei
particulare în care au scris. De la pri-
mii poeți chinezi la ultimii poeți ame-
ricani, toți marii poeți sunt traducibili
în orice limbă a lumii, și unii din ei
supraviețuiesc până azi vestmântului lor
verbal, de mult destrămat în vânturi
neînturnate.

„Gândul“ trece prin limbă, independ-
ent, caracteristic, întocmai ca un călă-
tor prin vagoanele unui tren — care ar
merge și el, poate în direcție opusă.

S'ar putea crede că propagăm între-
buințarea unei limbi anoste, insipide și
decolorate, care poate fi ușor tradusă.
Cătuși de puțin. Artă nefiind o transpu-
nere de idei logice, ci o creație vie, e
dela sine înțeles că artistul va alege tot-
deauna cuvântul cel mai expresiv, fie
prin neuzitare, fie prin uz. Prin faptul
că vie este numai limba vorbită, iar
limba scrisă are doar un rol conservator,
e firesc ca în frământarea acelor milio-
ne de suflete care vor să se exprime, să
apară forme lingvistice, cuvinte și ex-
presii, pururi proaspete și vii. Scriitorul
prin caracterul de sensibilitate artistică
pe care-l imprimă materialului său de ex-
presie, se duce în chip firesc la izvorul
natural al limbei vorbite. Iar dacă nici
limba vorbită nu-i va putea tălmăci unele
nuanțe proprii, va crea cuvinte, va crea
expresii inedite. Scriitorul, în asemenea
împrejurări, joacă el singurul rolul unui
popor, creându-și limba de care are
nevoie.

Dela apariția creierului, scrie undeva
Remy de Gourmont, materia individului
a suferit cele mai neînchipuite siluiri
ale acestui tiran: labele au devenit a-
ripi, degetele groase au lucrat broderii
și impletituri subtile. De la apariția poe-
tului, materia haotică a limbajului popu-
lar, devine un instrument de precizie.
Nu e o excepție, e o regulă ca marii scri-
itori să fie acuzați că nu cunosc „limba“,
că siluiesc „gramatica“ — fapte pentru
care se cere osândă spânzurații — când
cel dintâi semn vădit al unui mare scri-
itor e tocmai caracteristica profund
personală pe care o imprimă limbei gene-
rale. Stări de suflet originale, complexi-
uni de stări de suflet, nu-și au echiva-

lențe precise în limbă. Scriitorul e silit
deci să brodeze cu fir de păianjen pe
canava de cânepă. Oare câți cititori, ră-
mași nealterați de teoriile populare, se
opresc cu voluptate, cel puțin câteva mi-
nute, la o frază pe care autorul a cons-
truit-o și șlefuit-o, a probat-o și echili-
brat-o, o noapte întreagă? Dar e mai
lesne să crezi și mai plăcut să afirmi că
acel scriitor pe lângă faptul că e confuz
„nu știe limba patriei“ — și prin urmare
aproape sigur vândut „intereselor cosmo-
politice“.

Astfel invinuirea că nu știu limba țā-
rei, care se aduce azi atât scriitorii,
trebuie să devie deaci înainte pentru ci-
titorul inteligent unul din semnele au-
tentice că se află în fața unui scriitor
într'adevăr original. Nu va trece un de-
ceniu și toate „greșelile“ de gramatică,
toate „obscuritățile“ noului scriitor vor
trece — ca podoaabe — în coada de păun
a tuturor profesorilor de literatură, a tu-
tutor ziaristilor care au urgentă nevoie
de expresii, și de-acți în viața de toate
zilele.

În afară de artele statice — pictura,
sculptura, arhitectura — care spun ceva
precis odată pentru totdeauna, artele
dinamice — muzica, danțul, pot spune
ceva în continuare, pot istorisi ceva, pot
raționa, pot descrie, întocmai ca arta
cuvintelor, prin excelență discursivă.
Dansurile de artă, cu o eflorescență atât
de bogată azi, interpretează operele mu-
zicale sau creează opere independente,
pur coreografice, cu o muzică aproape
numai ritm. Muzica zisă „de program“ —
pur descriptivă — are adevărate perle
muzicale (datorite unor Mendelssohn, Be-
ethoven, Strauss). Ele sunt însă mijloace
de expresie atât de legate de arta pe
care o întrepruează, încât o întrebuițare
a lor în funcțiile de relație ale societă-
ței, e cu neputință. Se cântă marșuri
militare la 10 Mai în România, la 14 Iu-
lie în Franța; dansatoare ilustre dan-
tează goale în sălile de recepție, la
Curțile europene, când sosște vre-un
diplomat din alt Continent, un galben
din Asia, un negru cu amulete din Afri-
ca. Dar cu toată ingeniozitatea ministri-
lor de finanțe, nu s'a putut încă exprima
un tabel de impozite prin „motive“ mu-
zicale și nici nu s'au făcut rapoarte de
mersul epizotiilor la sate, cu materialul
ritmic al unei dansatoare. Deplin intru-
pate în sunete de organe muzicești sau
în îmbinare de mișcări trupesti, mijloa-
cele de expresie discursivă ale muzicii
și danțului, nu depășesc un anumit ho-
tar, legate destul de strâns de materia-
lul lor expresiv.

Cuvântul, instrumentul de expresie
al artei literare, este batjocorit, terfelit
și uzat, tocmai în însușirea lui cea mai
de preț: ușurința cu care se rupe de
arta literară, pentru alte slujbe. Cuvân-
tul are astfel, din totdeauna această du-
blă funcție: instrument de expresie în
relațiile sociale, instrument de expresie
al artei literare.

Pe când toate celelalte arte s'au eli-
berat de placenta maternă în care s'au
isecat și-au crescut, trăind apoi în aer
liber și desvoltându-se ca ființe perfect
independente, numai arta literară, prin
dubla funcție a cuvântului, prin perfec-
ționarea și îmbogățirea limbei la care
contribue în măsură apreciabilă însuși
artistul literar, a rămas mai departe în
pântecile unei mame cu alte preocupări,
sau — dacă a avut mai mult noroc, —
slugă cu simbric prin ogrăzi străine. În-
cerările de eliberare, fenomene destul
de vechi, au fost totdeauna cu asprime și
sârguință reprimite. Societatea, și în
societate oamenii care au în firea lor la

O. BRIESE : PEISAJ

PRĂBUȘIRI

— Fragment de roman —

In lumea celor
fără de cuvânt

Noua mea gazdă are concepții foarte ciudate, despre viață. Minte ei nu poate pricepe, bunăoară, cum se poate duce o fată singură la teatru? Cum își poate vopsi buzele și cum se poate înscri la drept, când slava Domnului mai există și alte profesii libere... Toate aceste întrebări o preocupă de când sunt chiriașă ei și mă fac vinovată de tot ce am înșirat mai sus.

S'a oferit, e drept, cu mărimumia ei caracteristică să mă însoțească — uneori la teatru, dar nu i-am putut primi sacrificiul. Doamna Plugaru se îmbracă în culori țipătoare și vorbește în gura mare, în tot timpul spectacolului.

De la o vreme o simt ostilă și abia azi am ghicit pricina.

În fundul curței noastre locuiește un mic negustor vădov și cu o casă plină cu copii. Toată gospodăria e pe mâna unei fetițe mai mari, care deși abia de douăzeci de ani, are toate însușirile unei mame. Fata aceasta, născută parcă numai să se sacrifice pentru alții, muncește din zori și până în noapte, îngrijind de bunul mers al casei, iar seara citește până ce i se închid ochii, cărți bune, și rele să-și umple golul pe care i l'a lăsat lipsa de cultură. Căci ținând locul mamei în casă, nu s'a putut duce în deajuns la școală. Umblă întotdeauna simplu îmbrăcată și cu părul înodat la spate într'un coc. Ai casei îi zic Kitty, diminutiv dela Ecaterina, și nimănui nu i-a trecut prin minte, să bage de seamă, disproporția dintre nume și purtătoarea lui.

Kitty e mare la trup, stângace în gesturi, are un mers greoi, dar niște mâini dumnezeiești și ochi mari catifelati, vecinic duși pe gânduri. Doamna Plugaru, gazda mea, o găsește vulgară. Mie îmi inspiră sentimentul pe care l'aș fi avut pentru mama, dacă aș fi cunoscut-o. Sufletul ei lipsit de complicații mi se pare limpede ca o apă curgătoare și-mi face respus de bine când îl simt alături de al meu care e vecinic tulburat.

Ea nu vrea să reformeze omenirea, nu e preocupată de probleme sociale, se mulțumește să fie dreaptă, bună și cuminte ca un filozof bătrân. M'a simțit

mare grad potența moral-socială n'au îngăduit și nu vor îngădui niciodată să li se răpească din mână un instrument de expresie atât de propriu, atât de firesc omenesc, și care deține uneori magia tuturor celorlalte arte la un loc.

Dubla funcție a limbajului nu e o aberație specială, ci un fenomen care se poate regăsi foarte des în natură. Nu mai departe decât în trupul omului — care e o ființă extrem de diferențiată totuși — se găsesc încă organe care împlinesc două sau chiar mai multe funcțiuni.

Cuvântul, în virtutea unei legi care domină progresul, tinde la o precizare și individualizare vădită a funcțiilor lui. Scriitorii își crează o limbă care se deosebște, mai cu seamă în poezie, de limba vorbită, din care-și soarbe totuși viața. „Limba literară” ca instrument de artă nu este astfel o noțiune fictivă, ci individualizarea uneia din funcțiile limbajului.

(Va urma)

F. ADERCA

stingheră și are pentru mine mii de griji mărunte.

Îmi pregătește în fiecare seară ceaiul și mi-l oferă discret, prin fereastră, ca să nu mă turbure dela lucru. Câteodată, într'a încetșor în odaie, îmi așterne patul, face lumina lampii mai mare, sau îmi o-rânduiește rufele în sertare, pe când citesc. Doamna Plugaru se simte jignită și între ele s'a născut un fel de rivalitate, care mă face să râd pe ascuns. Și una și alta se străduiesc să-mi fie de folos, dar nu știu de ce serviciile pe cari mi le face Kitty îmi umplu sufletul. Poate pentru că pune în ele suflet.

Într'o seară, pe când stam culcat pe pat, cu mâinile sub cap, cu ochii închiși, având aerul că meditez, dar în realitate negândind la nimic, îmi simții gâtul înconjurat de două mâini miciuțe, tremurătoare și o gură, care nu mai sărutase peate niciodată, îmi atinse fruntea.

Tresării. Vruî să mă ridic, dar cineva îmi șopti aproape de ureche:

— Stai așa! Așa! Doamne, de ce te iubesc atât?

Deschisei ochii. În semi întunericul odăii distingeam trăsăturile chipului atât de cunoscut al Kittyei. Vruî să mă ridic, să răspund ceva, dar brațele ei mă înlănțuiau din ce în ce mai tare și gura îmi prinse ca într'un clește buzele.

Simții o arsură puternică în piept și avui impresia că cineva îmi înțeapă cu ace fine, obrații. Înainte să pot scoate o vorbă auzii un foșnet de rochii ca un fluturat de aripi, apoi nimic... Eram din nou singură.

De trei zile n'am dat ochii cu Kitty. O caut mereu în dosul perdelelor de pânză groasă, unde bănuiesc că se ascunde. Incepe să-mi lipsească. În fiecare seară găsesc flori proaspete pe măsuta de lângă pat și recunosc în ordinea din odaie, mâna ei.

Astăzi am surprins-o ridicând un colț de perdea și uitându-se spre fereastra mea. I-am făcut un semn cu mâna și s'a ascuns din nou. Nu știu, dacă mi s'a părut, sau dacă avea într'adevăr ochii înroșiți de plâns.

De ce plânge și se ascunde oare Kitty?

A treia zi, pe înserate, a încins-o dorul și a venit să-mi spue nu știu ce nimicuri, pe cari le îndruga încurcată.

Îi apuc amândouă mâinile între'ale mele și o privesc în adâncul ochilor.

Kitty îmi înfruntă privirea fără să roșească.

— Șezi Kitty, să vorbim puțin, îi spun și o așez, cam fără de voia ei, lângă mine, pe canapea.

— Uite ce vreau să-ți spun: Imi ești dragă Kitty, vrei tu să fim prietene?

— Mă mai întrebă dacă vreau? răspunse ea, cu ochii tot plecați și cu mâinile între mâinile mele. Dar nu cunosc fericeire mai mare!

Tăcu. O silii să spue tot ce gândește și urmă, cu ochii înecați în lacrimi:

— Mă tem numai, că nu vom putea fi niciodată.

— De ce? o întrebăi, nedumerită.

— Fiindcă e prea mare deosebirea dintre noi. Eu sunt o fată simplă, nu știu nici să exprim ceia ce simț; d-ta cu înțelepciunea d-tale mă înțelegi. Nu, nu, prietene nu putem fi! Mă mulțumesc să mă lași mereu să îngrijesc de d-ta, să-ți pregătesc ceaiul, să-ți aștern patul, atâta știu eu...

In lumea celor fără de cuvânt

Mă simt ades umil și cânt...
sunt ochi ce vor să mă 'nțeleagă,
iar lipsa lor de graiu, mă leagă
de ne'nțelesul lor blajin,
de necăjitul lor destin.
Sunt vite prinse'n jug ori ham,
sunt păsăruici speriate 'n ram,
mioare sfinte, mielușei,
și turme întregi numai de ei,
— de dobitoace cum le zici —
Mai mari, mai potrivite, mici...
Gece inima mea, pînă, grea,
De câte-au ingenunchiat în ea;
Noroade dragi! de mila lor,
Mi-e sufletul un cerșetor:
Vă rog! te rog, nu le mai bate,
Eu sunt cu ei, soră și frate.

VIRGINIA GHEORGHIU

— Ești o fată bună și modestă Kitty și vom putea fi prietene, fiindcă am mult de învățat dela tine.

Înțelepciunea mea o am de prin școlă, resemnarea ta se apropie de filozofie, care e superioară oricărei culturi. E n'am nici un suflet prieten. Nimeni nu mă dorește când nu viu, nimeni nu mă așteaptă când plec în călătorie și nimeni nu-mi poartă de grije când sunt be navă...

Kitty îmi sărută mâinile și plânge.

Îi mângâi cu stângăcie părul.

— De ce plângi?

— Imi pare rău că sunt prea mic pentru a-ți umple un gol atât de mare.

— Nu Kitty, nu ești mică, tu ești un suflet excepțional.

— Te înșeli, sunt ca toată lumea!

De atunci am rămas prietene. Când m'întorc dela cursuri, zbor spre casă, parcă aș avea aripi. Știu că acolo mă așteaptă cineva, care îmi zâmbește când îi dau bună ziua, fericit că mă revăd. Nu-mi mai fac singură nici o cumpăratură, Kitty mă cruță de proza mesclăneriilor de toate zilele. Umblă prin magazine, se tocmește cu negustorii, chizuește cu croitoresele și modistele cu să mă îmbrace mai bine. Cu spiritual practic, mi-a realizat economii, cari îmi dau puțința să trăiesc mai larg. De câte ori găsește câte un obiect, care crede că mi-ar face plăcere, caută mijlocul să mi-l procure. Dacă am cea mai ușoară îndrăgășă, n'are răbdare să mă aștepte până mă înapoiez dela curs, îmi iese înaintea și facem drumul spre casă împreună.

Câteodată o surprind la câte un colț de stradă, așteptându-mă cu un buchet de flori în mână. Când mă zărește vreau să se ascundă, dar e prea târziu și atunci băiguesc încurcată:

Am fost după târgueli și am trecut

LEON VIORESCU : PEISAJ

„Aici. O florăreasă nu mi-a dat pace
îmi cumpără florile astea. Ce să fac
cu ele? Ție îți plac.

„Ia-le!...
Îi strâng recunoscătoare mâinile și
îmi răspund :

„Ești un suflet excepțional, Kitty,
Ea îmi răspunde invariabil :
Te înșeli. Sunt ca toată lumea !

Examenele m'au obosit peste măsură.
Am nevoie să mă odihnesc. Să plec un
timp la țară. Doamna Plugaru are o ru-
mă la câte-va sute de kilometri de Bu-
rești și-mi propune să plec cu dânsa
sola.

„Nu sunt munți gigantiști și nici păduri
de brazii pe acolo ; în schimb vei
avea aer curat, lapte bun, ouă proaspete
„odihnă”, mă asigură ea.

Le vorbesc colegilor de refugiul meu
și ei primesc vestea cu indiferență. Numai
Kitty e tristă și umblă de parcă i-ar fugi
înăntul de sub picioare. Doamna Plu-
garu ne urmărește pas cu pas, ne pune
pe rând în roate, ori de câte ori vrem să
mă singure și zâmbește suspect.

Kitty o urăște și cum e leală îi dă să
înțeleagă aceasta de câte ori are pri-
jul.

Perfidă, doamna Plugaru îi vorbește
de mine, ca s'o necăjească.

— Iartă-mă că ți-o răpesc, domnișoară
Kitty, dar nu e vina mea. Brândușa
ta are nevoie de odihnă.

— Nimeni nu poate să mi-o răpească,
răspunde Kitty răspicat. Dealtfel nu
e a mea, după cum nu e nici a d-tale.

— Nu se știe... zice gazda bucuroasă
și i-a aruncat o săgeată și pleacă fre-
nând.

Căsuța de la țară în care m'am refu-
gat, e puțin înclinată într-o parte și are
un ochiuleț de geam în curtea cu pășă-
ni. Dimineața mă deștept în puiul pu-
orilor gălbui sau vârgați, în gunguritul
crumbilor și în eternul strigăt al bibi-
cilor : „Păcat, păcat, păcat !”

Femeia care îngrijește de gospodărie,
se cu poala plină de grăunțe și le vor-
bește, în graiul în care se crede mai în-
țeleasă : „Pui, pui, pui, manea, manea,
anea, cas ; cas ; cas !...
Păsările se îngrămădesc unele peste
cele și-i ciugulesc boabele din palmă.
Gospodina le gonește cu poala rochiei și
ide... un răs larg, care-i descoperă din-

ții mari ca niște lopeți.

În afară de orătăniile pe cari le îngri-
jește, Frusina mai are și o droaie de co-
pii, unul mai mic decât celalt. Cel mai
mic e blond și are niște ochi albaștrii
ca măgelele. Tot satul îi zice „nemți-
șorul”. E copil de război și dacă o întrebi
pe maică-sa, cum de l-a făcut în lipsa
bărbatului de acasă, îți răspunde cinic :

— Uite așa. Am făcut și eu ce a făcut
toată lumea. Ce vrei ? Nu tu mălai în
covată, nu pasăre în curte, nu nutreț
pentru vite, ce era să fac ?

Neamțu săracu mi-a dres ulucile, mi-a
umplut hambarul și-mi da și un ajutor
la câmp, când putea.

— Dar românul d-tale ?

— Românul meu ? Nu l-ar răbda Dum-
nezeu ! Nu mai ese din cărciumă cât e
ziua de mare și când vine seara acasă,
îmi face spinarea tobă.

Să nu-ți fie silă de viață ? Da într'o
zi am să-mi iau dânsa și am să mă duc,
unde m'or duce picioarele !

Mă uit la sprâncele ei încruntate și-mi
dau seama că e hotărâtă, nu vorbește nu-
mai ca omul la necaz. Încep și femeile
dela țară să simțā nevoia dezrobirii. Nu
mai încovoie spinarea să primească lo-
viturile tiranului. E un semn al vremii.

În ziua dintâi petrecută la țară, avui
o surpriză. Kitty a venit să stea vre
două zile lângă mine. Doamna Plugaru
s'a făcut verde de ciudă.

— Auzi, să plece o fată singură la
drum și să lase copiii acasă, neingrijii
Aci nu-i lucru curat !

Privirile-i bănuitoare mă jignesc și nu
știu cum să feresc sufletul curat al
Kittyei, de balele ei veninoase.

Aceasta nu se mai satură să privească.
Parcă ași lipsi de un an. A așternut o
velină mare subt un copac și ne-am to-
lănit la umbră. Mi-a așezat pe nesimțite
capul în poala ei și-mi netezește cu
mâna, cutele de pe frunte. Șuvițe din
părul meu îi ating bărbia. Kitty tresare
înfiorată. Simt că inima-i bate cu putere.
E tulburată.

— Ce frumos e aici lângă tine ! în-
gână ea. Aș vrea să nu se mai sfârșească
ziua de azi niciodată. Îi desmierd mâna.
Kitty se pleacă, gura ei e aproape de
gura mea, respirațiile noastre se unesc
dar buzele nu se ating..

Un gând vrăjmas mă face s-o îndepăr-
tez.

Ce-ar zice d-na Plugaru dacă ne-ar
vedea ?

Kitty a plecat pe inserate tăcută și în-
gândurată.

Am rămas singură în pridvorul casei
cu ochii agățați de bolta cerului. E ciu-
dat, câtă nevoie are sufletul unei ființe
de căldura altuia. Pe mine prietenia Kit-
tey m'a împăcat cu viața. Știu că într'un
colț de lume, nu departe, e cineva care
mă dorește, care mă așteaptă... am deci
pentru cine trăi.

Cineva îmi cuprinde pe la spate capul
și-mi acoperă ochii cu mâinile. Am o
senzație ciudată. Un fior rece îmi stră-
bate trupul. Parcă mi-ar luneca o
omidă dealungul șirei spinării. E d-na
Plugaru. Se așează lângă mine și-mi vor-
bește potrivit-mi cutele rochiei. Ni-
nicodată nu mi-a vorbit atât de mult și
de cald. Din când, în când, ca din întâm-
plare, mâna ei o atinge pe a mea. Îmi
trag scaunul ceva mai departe, ea vine
tot mai aproape. Mă neliniștește. Ce-o fi
vrând ? Îmi spune că Kitty e o găscuță,
că ea are mai multă experiență în ma-
rie de dragoste, că domnul Plugaru e
o brută, vine obosit dela slujbă și adoar-
me cu gazeta în mână.

— De când caut un suflet să mă în-
țeleagă, oftează ea. Bărbații sunt mes-
chini, nu știu să iubească. Pe când eram
în pension am avut și eu o prietenă. Ziua
țiteam împreună povestea fecioarelor din
Lesbos și seara ne iubeam ca ele.

Acum simt că aș mai putea iubi pe ci-
neva, cum am iubit-o pe ea, dar între
mine și acel cineva e... Kitty.

Mă cutremur și încep să mă rușinez de
mine. Femeia aceasta care a năruit în-
tr'o clipă tot ce a clădit Kitty în sufletul
meu, mă dezgustă profund.

Mă ridic scârbită și plec, lăsând-o mo-
totolită la picioarele scaunului meu, ca
pe o cârpă.

De câteva zile nu știu ce să mai fac
s'o evit. Ziua rătăcesc prin pădure, iar
seara mă închid în odaia mea și citesc.
Femeia aceasta nu poate fi vicioasă. La
ea totul e poză, dorința de a ieși din
comun și spirit de imitație. Poate că își
închipue că și asta face parte din con-
dițiile emancipării. Biet creier de pasăre.

Kitty a revenit, cu multe, sacrificii
la țară. Gestul ei delicat m'a umplut de
data asta de revoltă și am gonit-o înapoi
acasă, fără s'o las măcar să mă atingă.

În atmosfera viciată de gândurile d-nei
Plugaru, apropierea Kittyei, îmi părea un
păcat.

Fata luă răceala mea drept supăvare și
înainte de a pleca îmi lăsă câteva rânduri :

Buna și înțeleapta mea prietenă,
Îți spun pentru cea din urmă oară așa,
ca să-mi rămână pentru totdeauna pe
buză miera ultimului cuvânt. Ziua pe
care o doream cât mai îndepărtată,
fiindcă știam că are să vină, a venit
prea curând și nu m'a găsit nepregătită.
Știam că prietenia noastră nu poate să
dureze și în fiecare seară mălțumeam lui
Dumnezeu, că m'a binecuvântat încă o
zi cu dragostea ta. Sunt zdrobită dar pen-
tru conștiința mea țin să-ți spun că dacă
ai avut vreă dezamăgire în privința mea,
e numai din vina ta. Tu mă vedeai ex-
cepțională cum mă creiașe închipuirea
ta. Excepțională ești tu, pe când eu,
te-am prevenit... Sunt ca toată lumea !

Încă o îmbrățișare.

Kitty

Am strâns bilețelul la piept și am
plâns cu capul pe masă până la ziua.
Pierdusem singura afecțiune curată cu
care mă dăruise o clipă viața.

SARINA CASVAN-PAS

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

VI

Freud ajunge, după cum am văzut, la un fanatism monoscientist, care este destul de ispititor, dar știința adevărată nu trebuie să se supună unor concepte mai mult sau mai puțin paradoxale, ci trebuie să se plece smerită în fața naturii lucrurilor. Resemnarea în fața complexității realului e preferabil față de o ofensivă dictată din liniștea cabinetului, arunci când nu se ține seama de configurația terenului, ci se trasează ulterior o hartă, care să se potrivească perfect cu planul de luptă elaborat. Lupta pentru smulgerea adevărului condusă în felul acesta e pierdută înainte de a începe.

*

Cu studiul primitivilor, în afară de cercetătorii englezi și germani, care au adunat și au clasat materialul împrăștiat în memoriile călătorilor și misionarilor, înfățișându-l cu o savantă erudiție se ocupă și sociologul francez Durkheim. (*Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, 1912), ce va căuta împreună cu întreaga sa școală să aducă o riguroasă metodă de cercetare și să transforme caracterul mai mult informativ al lucrărilor unui Frazer, spre pildă, într-o explicare mai filosofică.

În pasiunea sa pentru adevăr însă, Durkheim vrea să explice totul și astfel afirmațiile sale depășesc câteodată măsura probelor invocate, după cum s'a observat de atâtea ori.

Durkheim face ca totul să apară sub rubrica preconceptuă oarecum a socialului. Rolul individului, sau psihismul în genere este foarte redus cu sistemul cristalizărilor sociale susținut de Durkheim.

Nu vom intra în discuția foarte vie din ultimul timp: dacă sălbăticiii de astăzi sunt niște primitivi autentici, sau numai niște necivilizați; dacă timpul care a trecut peste sălbăticiii contemporani i-a putut conserva intactă, așa cum erau strămoșii noștri milenari, sau a lăsat urme indelebile; dacă fiind mai puțin cultivați ca noi, mai simpli, mult mai aproape de natură n'ar putea totuși să fie produsul degenerat al unei evoluții.

Unul dintre aceia, care discută această problemă zice că: nu trebuie să ne înclăpuim păstrarea în starea pură de „primitivitate“, numai fiindcă au rămas străini efortului colectiv din pricina izolării lor. Viața dela Pompei grație cenușei Vezuviului a fost scutită ca să zicem astfel, de acțiunea timpului. Timpul însă a trecut peste sălbăticiii și imobilitatea în timp este cu totul altceva de cât imobilitatea oarecum întemporală“ (*Henri Berr, L'évolution de l'humanité*, vol. VI. *Avant-Propos*, p. IX la *Des Clans aux empires* de A. Moret și G. Davy, Paris 1923).

După Durkheim, elevii săi, continuând punctul de vedere, că religia, știința și arta își extrag substanța primă dintr-o cristalizare socială, și că ele nu răspund dela început unor nevoi omenești, adică individuale, aduc contribuții foarte instructive în legătură cu mentalitatea primitivă care ar fi de origine pur socială.

Că o astfel de origine ar fi socială sau individuală pentru problema, care ne ureocupă pe noi, faptul acesta are o importanță minimă.

Ne vom opri puțin asupra lucrărilor lui Lévy Brühl la *mentalité primitive*, Paris 1909; *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures* Paris 1921) unul

dintre elevii cei mai autentici ai savantului francez.

E adevărat, că Lévy Brühl se găsește într-o situație tot așa de dificilă ca și ceilalți cercetători în acest domeniu. Acei care au adunat observațiile nu sunt tot aceiași care le și elaborează și le discută, primii fiind călători și misionari, ceilalți, savanți ce n'au văzut poate nici-o dată obiectele cercetărilor lor.

Nu e ușor, zice Freud, să te înțelegi cu sălbăticiii. Nu sunt toți observatorii familiarizați cu limba lor și sunt obligați să recurgă la interpreți sau să se servească de o limbă auxiliară. Afară de aceasta sălbăticiii în genere sunt foarte puțin comunicativi, când e vorba de lucrurile intime ale culturii lor, ei nu și deschid sufletele de cât străinilor, care au trăit un timp îndelungat cu ei.

Lévy Brühl caută să demonstreze în aceste condițiuni, că instituțiile, practice și credințele primitivilor implică o mentalitate prelogică și mistică orientată altfel de cât a noastră.

Reprezentările colective și legăturile lor, care constituie această mentalitate sunt orânduite după o lege specială ce rămâne indiferentă principiului contradicțiunii din logică. E vorba de legea participării. Prin aceasta Lévy Brühl înțelege participarea între ființe și lucruri legate într-o reprezentare colectivă în așa fel în cât existențele pot să fie și să nu fie în același timp, să fie ele însele și în același timp altele.

Reprezentările colective conțin, ca părți integrante, elemente emoționale și motoare și mai ales implică, în loc de incluziuni și excluziuni conceptuale, participări mai mult sau mai puțin bine definite, dar în general viu simțite. Legea participării permite primitivului să cugete în același timp individualul în colectiv și colectivul în individual fără nicio dificultate. (*Les fonctions mentales* etc.).

În afară de aceasta, Lévy Brühl arată cum cauzalitatea la primitivi este de un alt tip de cât al nostru. Ea exclude cu desăvârșire elementul cum, sau așa numitele cauze secunde, care sunt în același timp și cauze și efecte ale altor cauze anterioare. Pentru primitivi fenomenele nu se dispun în serii ireversibile cu intervale determinate și măsurabile. Efectele și cauzele nu sunt așezate în spațiul ambiant și nici timpul nu e divizibil în părți identice între ele, succedându-se cu o perfectă regularitate.

Timpul mai ales e indistinct și rău definit. (*La mentalité primitive*).

Rezolvând în felul acesta cu linii generale materialul adunat, ia o poziție categorică împotriva antropologilor și etnografulor englezi mai cu seamă ce-au fost utilizați, dummă cum știm și d. Freud.

La baza manifestărilor primitive, Frazer, spre pildă, arătase cum cugetarea omenească la început s'a cristalizat sub forma unui ansamblu de concepții magice și cum magia a precedat și religia și filosofia, sau știința și arta. Caracterul magic se desfășoară grație principiului asociației de idei prin contiguitate și prin similitudine în timp și în spațiu. De-aci animismul ce caracterizează manifestările primitive. (*Le rameau d'or*, tr. 2 vol. Paris 1902).

Ceeace impune o judecată magică, sustine Hubert și Mauss, este o quasi-convenție, care stabilește, că semnul creează obiectul, partea întregul, cuvân-

Grădină publică

M'am strecurat când muzica încetase :
Scrășnea un plâns, pietrișul umezit...
Un liliac, prin noapte amețit,
Seci bucurii din aripi fluturase.

N'am rățăcit nici trist, nici fericit,
Pe-o urmă ce vre-un pas iubit lăsase
Nici blestem și nici cântec de mătase
Prin dinții încheștați n'a isbucit.

Și fu în piept spumând, spre mare, valuri
Întreaga tinerețe-a unei ape
Strivită surd sub umeri grei de maluri.

..Infrigurat de banca rece, strâng
Luți brume, năvălite între ploape.
— Și-i întuneric... Și nu vreau să plâng...

C. M. TEODORESCU

tu evenimentul și așa mai departe. Esențialul este, arată mai departe autorii citați, că aceleași asociațiuni se reproduc în mod necesar în spiriții mai multor indivizi. Generalitatea și apriorismul judecăților magice apar pentru Hubert și Mauss, ca semn al originii lor colective. (*Esquisse d'une théorie générale de la magie* în „*Année sociologique*“, vol. VII p. 1—147).

O concepție animistă, presupune un aparat mental identic cu al nostru, Lévy Brühl susține, că primitivii nu percep la fel cu noi. Oricare ar fi obiectul ce se înfățișează primitivului, el implică proprietăți mistice, care îi sunt inseparabile și spiritul primitivului nu le separă, când le percepe. (*Les fonctions mentales* etc., ed. V, p. 37 Paris 1922).

Ceeace un primitiv vede în vis este tot așa de real pentru el, ca și când ar fi văzut ceva în stare de veghe. Ceeace pentru noi este o percepție, pentru primitiv este o comunicare cu spiritele, cu sufletele, cu forțele invizibile și intangibile, misterioase, care îl înconjoară de toate părțile. Așa se explică, de ce visul, unde elementele materiale și tangibile sunt inexistente, este tot așa de real, ca și lumea fizică, întrucât elementul de comunicare este spiritul și forța invizibilă. Ba s'ar putea spune, că visul e mai real, ca realitatea (*Ibid*, p. 57).

Omul superstițios adesea și omul religios din societatea noastră cred în două ordine de realități: unele vizibile și tangibile supuse legilor necesare ale mișcării, altele invizibile, impalpabile, „spirituale“, formând ea o sferă a societăților inferioare, aceste două lumi nu sunt în contact una cu alta, distincte și solidare, grație întrepătrunderii lor. Nu există decât o singură lume. Toată realitatea este mistică, ca și orice acțiune, și prin urmare, ca orice percepție. (*Ibid*, p. 67).

Nu numai autoritatea imediată în timp leagă un anumit fenomen de un altul. Succesiunea percepută sau observată poate sugera lgături, care nu se confundă cu această succesiune. Ea consistă dintr'un raport mistic, pe care primitivul și-l reprezintă între antecedent și consecvent: primul având puterea să producă pe al doilea. Desfășurarea în timp este un element de legătură, dar acest element nu

Antiquitas rediviva

(Vremurile revin)

de GH. BAGULESCU

— FRAGMENT —

ntdeauna necesar, nu e niciodată suficient. (Ibid. p. 73—74).

ceace izbește de la început, insistă y Brühl, este că mentalitatea prelo- i aproape nu analizează. Fără îndoia- într'un anumit sens, orice act de cu- ire este sintetic. Dar când e vorba de etarea logică această sinteză implică, oape în toate cazurile, o analiză pre- lă. Mentalitatea prelogică este sinte- prin esența sa : cu alte cuvinte sin- le care o constituie nu implică analize alabile, al căror rezultat să fie înre- rat în concepte. Legăturile reprezen- lor sunt date în general odată cu re- zentările. Ele au un caracter oarecum ioric. (Ibid. p. 113—114).

ategoriile de poziție, de situație în iu și pe distanțe sunt, scrie Lévy hl citând pe Gatschet în reprezentă- popoarelor sălbatice de o importanță așa de capitală ca acelea ale timpului le cauzalității pentru noi (Ibid. p. 165). nporația înregistrărilor spațiale se ervă și în limba primitivilor, atunci d e vorba mai ales de expresiunile criptive.

endința comună este a descrie, nu im- sia primitivă, ci forma, contururile, po- a, mișcarea, modul de acțiune al o- ctelor cu spațiu. Într'un cuvânt ceace poate desena. (Ibid. p. 175).

oi când vorbim, clasificăm; primiti- individualizează; noi căutăm să vor- cu precizie, primitivul când vor- te, desenează, adică vorbește în ima- i am putea zice. Conceptul lor este ace s'ar numi conceptul-imagină, adi- un produs mental, în care individuali- ea e maximă.

a genere primitivul nu cunoaște abs- cțiunea. Pentru noțiunea de tare, ei : ca piatra; pentru cea de rotund : luna și așa mai departe, adăogând de ceiu un gest ideii exprimate și confi- nd printr'un semn, adresându-se ochi- ceace ei voesc să fie auzit. Mecanis- l comparațiilor e atât de perfecționat, să zicem astfel, în cât în limba lor ectivul aproape nu există; substanti- îndeplinește acest rol.

oi vorbim cum cugetăm, adică prin a- orul conceptelor. Pentru primitivi cu- tele sunt realități mistice. Simpla au- ne a unui mit, din punct de vedere ctiv, este cu totul altceva pentru ei, cât pentru noi. Ceace ei aud le stâr- te o cantitate de armonice, o multitu- e de impresii adiacente, care pentru u nu există, grație structurii logice a etării noastre. Cuvintele pentru noi teaptă asociații a căror origine se gă- te în experiență; primitivul este oa- um impermeabil oricărei experiențe teratoare de concepte.

atragem deocamdată atenția asupra cturii cunoașterii la primitivi și la ttemplatorii evoluai ai operei de artă. Urmează)

SCARLAT STRUȚEANU

Sus, pe tăpșanul stâncos al insulei Ca- prea, printre platanii umbroși, plopi svelți, și inii maritimi — ce fănesc din coasta insulei ca niște jocuri verzi de apă — se întrezărește, din largul mării, albeața de marmoră a unui palat ca'n povești.

Colonade și ferestre înalte, arcate, îm- podobesc etajele, terminate prin terase, de pe a căror înălțime ochiul poate alerga în voe spre câmpia mării Tyrrheniene. Portice fragede și terase în cascade co- boară până în apa mării, sprijinind pe ele o lume întreagă de statui. Templele marilor zei înconjoară palatul.

Columnae uriașe, sprijinind victorii înar- ipate, portaluri cu bolți înalte și intrări străjuite de sfîncși, cu statui de ostași în- cremeniți în armuri, desăvârșesc măreția palatului, în care mărimea liniilor s'a îm- brățișat deopotrivă cu gingășia și armo- nia, sub divina inspirație a zeilor arhitec- turii.

Fața palatului privește spre largul mării, întinzându-și brațele rotunde ale unei terase până deasupra peretelui stân- cos, de care se lovește apa mării și pe care o statuă uriașă a lui Jupiter Statuor, așezată între două colonne, tronează peste întinsul imperiului de ape.

Pe turnul răsărit, carul lui Apollo, a în- cremenit în aramă.

Jos alături, din mijlocul avuzului unde Aurora își înfrâncă goana nebună a vailor, fănesc șuvițe de apă, ce se res- firă ca niște raze de răsărit, recăzând apoi în oraf mărunt, în care tremură frumoasa față septicoloră a Zeitei Iris.

Pe alele mlădioase și albe, singuratic sau adunate în grupuri, se înalță statui de Tribuni în aramă, Cesari călări, Diane de marmoră. În jurul isoarelor, Nereide și Adoniși iar, agătați pe colțuri prăvă- sioase de stâncă. Fânii privesc pe furis cum un corp drăgălaș de Venus își în- moae piciorul gol în limpezimea mării.

În lăuntru al palatului, sunt încăperi ce întrec în podoabe vestitul atriu al lui Ne- rone și minunatele iatacuri ale Cleopatrei. Este palatul minune, pe care ambiția Îm- păratului Tiberiu, ajutată de întrecerea celor mai de seamă artiști ai lumii cuno- scute : Greci, Romani și Egipteni. L-a clă- dit în cel mai fermecător loc al Italiei.

Adesea în mândrele încăperi dinspre mare, prin ferestrele larg deschise, nă- trund primele raze de răsărit, prinzând în sulul lor de lumină, ca pe niște fluturi albi, corăbiile ușoare ce, cu pânzele um- flate de adierea dimineții, vin sau pleacă din portul Neapol și Pompei.

Pe terasa ce se afundă mai adânc în mare, în fața statuei lui Jupiter, reze- mată de balustradă, stă pierdută în gân- duri stăpâna mândrului palat, Berenice. Pieptănată după obiceiul grecesc, ea poartă o stollă de mătase holoserică roz- străvezie. Dintr'o singură bucată, haina alunecă de la nientul rămas pe jumătate gol până la glesnele picioarelor prinse în coturine. Stolla subțire alintă formele mlă- dioase ale corpului, lăsând să i se vadă în întregime brațele goale și piciorul stâng până aproape de genunchiu.

Cercei de smarald, brățări masive de aur la amândouă brațele, coliere de perle, sporeau bogăția gătelii și punctau fru-

mușetea corpului. Tot ce orientul avusese mai frumos și mai expresiv adunase în- tr'un singur corp de femeie. Nici oamenii și nici zeii nu ar mai fi avut ceva de adăogat la frumusețea muritoarei.

Timbalele și harfele sfârșiseră, odată cu mlădioasa dansatoare egipteană, rit- mul molatic al unui dans oriental. Intinsă pe covorul pe care dansase, gingașa Rab- ba, își privea cu ochi mari stăpâna, în timp ce pieptu-i sălta cu putere sub res- pirația dansului sfârșit. Picuri de harfă, ondulări de dans și lacrimile unor nervi sbuciumați, se amestecau cu adierea. De pe fața soarelui în asfințit, picurau de a- semenii, în marea albastră, cele din urmă lacrimi din lumina zilei.

Ochii negri ai Berenicei prind licăriri roșii sub razele de asfințit, iar privirile rățicite se pierd gânditoare pe întinsul pustiului de ape.

Corpul mlădios de orientală se cutre- mură din când în când, sub îmboldirea nervilor nepotoliți. Printre lacrimile ce a- lunecau pe față, în picuri fierbinți, ea vede asfințitul soarelui de acum zece zile când, pentru a înfrunta furia mulțimii răsvrățite contra ei, coborise singură în furnicarul străzilor Romei.

O ambiție fără margini o mănase în vâltoare. Amenințările și strigătele mul- țimii îi alungase sângele din față, dar totuși ea părea nepăsătoare.

Numai după ce ajunsese în palat, dându- și seama de primejdia prin care trecuse, începu să tremure.

Trecuse zece zile și groaza căpătată în loc de a se șterge, sporită de gânduri noni de îngrijorare — o așteptare înde- lungată și cea mai vie dorință nelmpli- nită.

Chiar în ziua răscoalei, Împăratul dăn- du-și seama de furia poporului — care după luni întregi de nemulțumire ajun- sese acum la mișcări de stradă, cerând alungarea Berenicei din Roma — își con- dusesese pe ascuns iubita, însoțit de Ce- realis, aici în insula Caprea.

Despărțirea fusese mișcătoare. Stutua lui Jupiter însăși văzuse cum chiar Îm- păratul, plângea lacrimile unei iubiri, ce nu putea să treacă peste porunca soar- tei. Cesar făgăduise că va veni să o vadă peste cinci zile.

În ochii Berenicei, mai mult decât iu- birea, plângea mândria jignită, ambiția și trufia, rostogolind odată cu fiecare lacri- mă și părțile unei nădejdi nutrite de atâtea ani.

Nu era prea frumos Împăratul Titus, pentru a stârni într'atât dragostea Be- renicei, dar era Împărat. El singur putea îndeplini năzuințele ei de mărire : dorința de a ajunge Împărăteasă recunoscută a lumii.

De două ori câte cinci zile, trecuseră fă- ră ca Împăratul să vină și, cu fiecare clipă ce se adăuga peste ziua întâlnirii, se măria mânia. Iubirea adevărată, câtă mai rămăsese, fugea în fața urii, în timp ce așteptarea întindea cu putere coarda nervilor unei dorințe ce nu se mai putea înfrâna.

Nepăsarea lui Cerealis o durea și mai rău. Iubirea lui Cesar putea fi mai rece, erau doar de atâtea ani împreună, dar a tribunalului era deabia la început.

El, care o dorise atât de mult și pe care ea îl reprimise în vraja dragostei, din cauza trecerii și puterii ce avea a-

DAIMONION

XII. CREAȚIE INSONDABILĂ

de LUCIAN BLAGA

supra poporului din Roma, el, îndrăgostitul clipelor înălțătoare de iubire, întârzia deasemeni. Își aducea aminte cum, luni dearândul, îl ținuse departe, cum îl umilise chiar, pentru-ca apoi să-și schimbe purtarea când acesta, drept răsbunare, începuse să ațâțe poporul împotriva-i.

Globul soarelui, ce de o clipă se afundase în ape, luase cu el cele din urmă licăriri de pace din sufletul femeii. În golul din suflet, pătrunse atunci, în valuri line de desnădejde, dorul tărâmurilor părăsite și clipele anilor copilăriei.

— Ierusalime, Ierusalime! Astăzi ca și tine nu mai sunt decât o cetate dărâmată. Roma ne-a înfrânt pe amândouă.

Printre lacrimile unei surescitări fără seamăn, ochii minții păseau domol pe țărmul Mării Moarte, spre cetatea sfântă. Se vedea tânăra fecioară, ascultând alături de sora ei iubită cum bătrânul harfist al lui Herod, mai totdeauna spre seară, picura din strune liniștea dumnezească a psalmilor lui David.

— O, Iehova! Iehova! Fă să văd și eu astăzi puterea ta asupra zeilor păgâni, astăzi, când numai statornicia credinței mele, în tine, mă oprește să ajung stăpâna lumii.

Am păcătuit, stăpâne, împotriva poruncilor tale, tocmai ca să te pot întrona în capitala lumii de astăzi!

Un imn religios, dând viață unuia din psalmi, umplu după dorința sbuciumată a semitei împrejurimile parcului de un suflu pios, ce se înfrătea cu adierea domoală și răcoroasă a serilor de vară.

Intregă ființa Bereneicei fu cuprinsă de un cutremur. O sclavă se apropie sfioasă și, sărutându-i glesna piciorului alb ca zăpada, îndrăzni să șoptească:

— Stăpână, a început să se simtă răcoreala serii. Imbracă palla, stăpână.

Un gest domol de învoire fu răspunsul, mai mult un semn care cerea să nu mai fie tulburată din visarea ei.

Mantia de purpură violetă, cu marginea țesută în fir de aur, îi fu așezată pe umăr.

Dar sufletul unei femei este un amestec de apă și de foc, lumină și întuneric, senin și trăsnit; o împerechere de măreție și josnicie, de blândețe și cruzime. Din seninătatea suflului religios, un cutremur o aruncă în partea opusă a simțirii.

— De-ajuns! Trăesc încă și vreau ca să trăesc!

Cu toată măestria artei voastre, vreau să-mi cântați un dans de salomee!

Palla fu aruncată scurt de pe umerii rotunzi. Brațele goale, picioarele prinse în coturne, pieptul ce da să rupă mătasea subțire a tunicii, mijlocul mlădios de salamandă, începură să contureze sunetele dansului din Orient.

Faunii cățărați de stânci priveau cu lăcomie corpul gingaș al dansatoarei, noaptea se așternea deopotrivă peste mare și parc; Phoebus ajunsese la înălțimea vârfului brazilor, privind cu ochi de argint; stropi de muzică se împrăștiu calzi și molatici, în atmosfera desmierdată de mișcările ritmice ale zânei dansului din țara focului.

Lămpi atârinate, așezate în globuri de cristal, luminau terasele; alte globuri luceau sus pe bolta de albastru. Pe terasa viliei de deasupra mării, continua încă dansul.

Târziu în noapte, mișcările dansatoarei împreună cu picuratul harfelor căzură grămadă pe covor. Însăși coardele nervilor destinși păreau că zac și ele lângă trupul înfrânt.

Luată de sclave, fu dusă în marele atriu al palatului. Printre geamurile larg deschise, pătrundeau sfioase raze răcoroase din lumina nopții, îmbrățișân-

Sfârșitul unui capitol anterior cere imperios un scurt comentariu. Spuneam că în teoria geniului Kant și Goethe au văzut deopotrivă de adânc, cu deosebire că întâiu a văzut mai precis, iar al doilea mai larg. Deopotrivă de adânc au văzut prin faptul că — deși sumar — ei au analizat geniul până în substratul irațional, până în însușirile de creație intuitivă și inconștientă cu cari acesta pare a fi înzestrat. Kant, cu ochiul minții mare cât ochiul lumii, a văzut mai precis, deoarece a arătat cu o tăietură de briciu scolastic unde sfârșește raționalitatea și unde începe iraționalitatea geniului, lucru pe care Goethe, gânditor în vedenii, mai mult îl enunță în aforisme vagi, imaginația lui sfîindu-se de orice despicări în stil de ornamentală gotică. Dar el a văzut mai larg de cât Kant prin aceea că nu mărginește geniul la artă, ci îi îngăduie cu sprinteneală atotghicitoare orice domeniu spiritual sau practic. Cum e posibilă această largire, firește, el n'a jinit să iscodească, ceace de altfel din partea noastră nu constituie o învinuire, deoarece Goethe nu și-a luat niciodată sarcina de a face propriu zis „o teorie a geniului“, ci și-a spus doar ocazional simple păreri totdeauna fragmentare asupra subiectului în chestiune.

De alți gânditori contemporani, dar mult mai tineri și cu desăvârșire altfel alcătuiți sufletește, îl despart pe Goethe, în aceeași problemă, evidente deosebiri. Romanticii înzestreză geniul cu un universalism magic. Se învrednicește după ei de atributul genialității în mai mare măsură acea operă, în care printr'o întretăiere jucăușă interferează poezia, filozofia, profeta, etc. Geniul e după ei actorul după plac al tuturor rolurilor pe cari spiritul omenesc le poate juca pe scena cu nenumărate surprize a culturii umane. Universalismul pe care Goethe îl atribuie geniului nu e de predispoziție ca la romanticii, ci de cadru de manifestare: pentru el geniul se poate manifesta în orice domeniu, într'o organică limitare (nu numai în artă cum pretindea Kant), excepțional poate și în mai multe domenii fără însă de a ajunge la confuzia lor.

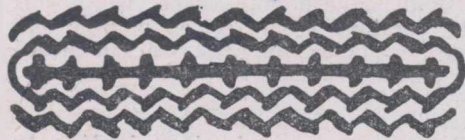
Intre cugetătorii a căror tinerețe coincide cu bătrânețea lui Goethe am amintit tot cu o teorie asupra geniului, plină de interes pentru noi, și pe Schopenhauer. El a înțeles, și fapta aceasta rămâne poate printre puținele cuceriri definitive ale filozofiei, mai bine decât alții dife-

rența profundă dintre intelectul discursiv și intuiția genială. Totuși nimenea n'a interpretat geniul așa de egocentric prisma propriului său sistem de gândire, ca Schopenhauer. Reducând geniul la coldtemplarea „ideilor platonice“ el își butește cu îngrămădire absurdă de argument să vadă în „obiectivitate“ cea mai esențială însușire a geniului. Cu ce spiritua libertate și lipsă de prejudecăți față de filozoful „antiscloastic“ pune Goethe orice observație asupra geniului accent pe creație. Niciunul dintre nenumăra serafici sau îndrăcși gânditori ai acel timp nu accentuiază cu atâta încântare pasiune caracterul creator par excelență al geniului, ca Goethe.

Faust tâlmăcește cunoscuta vestire domoatică din fruntea evangheliei lui Ioan „la început a fost cuvântul“, prin: „la început a fost fapta“. Goethe a jinit caracterizeze divinitatea prin ceace mai demn de ea: prin creație, prin productivitate, prin săvârșire și faptă. Nu decât un omagiu fără reticențe adus geniului, dacă Goethe îl caracterizează pr aceleși dar al creației, pe care, cresc dincolo de orice măsură, îl găsește și divinitate. Dar în afară de asta, mai există și altă apropiere pe care el o face cearecă între geni și divinitate, prin mișlocirea indirectă a demonicului 1). După cum știm demonicul nu e decât divinitatea intrucât iese din sine, intrucât evadează din ordinea ce și-a impus-o, intrucât se contrazice și nu încetează de creia. — Cu plăcere Goethe nu stăru în regiunea aceaste de aer subțire a metafiziceii. Hotărît e el numai în durare unei punți între geni și demonic. Demonicul e elementul creator, intuitiv, irațional, divinator în orice geniu, câteodată chiar fatalitatea geniului. Orice creație veritabilă, insondabilă prin mijloace raționale, orice creație care veacuri de rândul nu încetează să fascineze închipuirea muritorilor, duce mîntea tâlmăcătoare de origini — deadreptul în Demonic. și creațiile aceaste pot să fie cantece ipoteze, idei, fapte. Demonice sunt toate prin faptul că frământă și magnetizează pilitura de fer a sufletelor mai multe generații de oameni, și prin faptul că opun o rezistență definitivă oricărei încercări de a le înțelege tranșant cum înțelegeri simetriile logice ale unei formule matematice.

1) Tot cu divinitatea aducea în legătură și filozoful Schelling — geniul. „Această veșnică noțiune a omului în Dumnezeu ca izvor nemijlocit al plămuirii lor sale, este ceace se numește geniul divinul ce sălășluște în om. Geniul e așezicând o fărîmă din absolutul lui Dumnezeu“. (F. W. Schelling, Philosophie der Kunst, pag. 108, Eckardt Verlag 1907 Leipzig). Această operație de apropiere nu e decât foarte firească la orice panteist deci și la Schelling, și la Goethe....

LUCIAN BLAGA

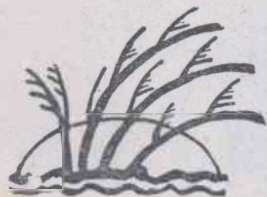
du-i corpul încălzit și capul afundat în gândire.

Ridicându-și apoi privirea, ochii îi rămase ațintiți asupra lumii pline, din globul căreia fecioara noptilor, cu părul despletit, privea în susul cerului.

Ademenită de măreția divinității, se ridică încet, sprijinindu-se în cotul drept.

— Așa trebuie să fi fost nopțile când Antoniu doritor, mergea să întâlnească pe Cleopatra!...

G. BAĞULESCU

Țineam morțiș să convingem pe domnișoara să... (fiindcă, în definitiv, asta era meseria ei)... să se dezbrace și ea odată, ca să ne lămurim de visu dacă e adevărat ce zice Europa, anume că, la unguri, inima e așezată în altă parte decât la celelalte nații.

Colonelul era de o vervă infernală — și, par'că, mai agreat. Ceia ce făcu pe un ofițer din gloată să comită un spirit, care a compromis strategia verbală a șefului :

— „rapilor, hai s-o umflăm și să aterizăm cu ea la popotă...!”

Garderobiera s'a simțit — era și vremea! — jignită. Ne-a drăcuit, a țipat după patron. Și fiindcă nu eram oameni de rând, patronul ne-a făcut cadou câte o sticlă de benedictină, câte o trăsură la doi... șasesprezece salutări ceremonioase — și am plecat cu Dumnezeu.

— „Asta e un patron civilizată...” — zise colonelul satisfăcut, urcându-se în prima trăsură cu mine... „să fi fost un altul, grobian, ieșea cu boiangerie...”

birjarul întrebă, cu șapca în mână :

— „Acasă?... domnule general?...”

— „Acasă... fătule!...” „apoi către mine, radios :

— „Aici toată lumea mă cunoaște. Să vezi însă după ce-oi ridică monumentul — o să ajung de pomină... Mergem să examinăm machetele trimise de sculptori. Azi e juriul — și juriul suntem noi : eu și cei din trăsuri. O să vezi ce băzdăgăni ne-au venit. Avem bani, bani ghiafă, strânși cu talerul și cu vorba bună : opt sute de mii, plus patru sute în perspectivă, dela autorități, ministere, un-alta... Dar dacă n'avem sculptori ! N'avem sculptori ! Nici o idee, nici un sentiment, nici o concepție, nici un patriotism în tehnică ! Nimic ! Nimic !... Nimic !... Păcat de banii care-i cheltucește statul cu ei. E o grozăvie !”

Deși nu știam precis despre ce vorbește colonelul, exclamai totuși, convins :

— „Grozăvie !!!...”

Trăsura noastră se opri, ca și celelalte care ne urmau, în fața casei colonelului, unde, în cerdac, doamna colonel, pușiu bosumflată, făcu muștrător cu degetul către soțiorul ștrengar — și o bezea discretă spre ultima trăsură din cari scoborau sublocotenenții.

În biroul colonelului, pe o masă mare acoperită cu cerșafuri albe, zăceau, ca șapte căpățâni de zahăr, ronțăite de șobolani, șapte machete de ghips, reprezentând, în diverse atitudini și pe diverse arhitecturi, episoade eroice din războiul nostru cel mare.

Nu lipsea nici de pe una vulturul înaripat și, ca postament, soclul piramidal cu aspect de clopotniță bătrână ori de culă, egipțenizată pe flancuri.

Doamnele din comitet, care zăboviseră până atunci în salonașul doamnei colonel, intrară pe rând, cu gravitate de profesoare și totuși — în ochi — cu nu știu ce neastâmpăr de vrăbiuțe.

Urmară prezentările, iar după prezentări o tăcere penibilă.

Apoi deodată o doamnă prinse a ciripi argintiu, după dânsa alta, pe urmă a treia — și în curând biroul colonelului se umplu de o larmă stridentă, asemeni sutelor de clopote și clopoței în serile de denii.

După un ceas de cumplită încordare izbucni, în sfârșit, să înțeleg că doamnele din comitet discutau despre lucrările trimise de sculptori.

A mai trecut încă o oră până să mă dumiresc că în sănul lor se stabilise o majoritate zdrobitoare, care înclina pentru proiectul sculptorului X. (Un soclu, în vârful căruia un soldat rănit, cu arma într-o mână iar în cealaltă drapelul, se clătina murind, în timp ce un înger îl susținea de subțiori, ca o soră de caritate).

TEATRUL FANTASIO

Ocupația gazetărească nu mi-a dat răgaz să văd cele din urmă premiere, în curs de două săptămâni.

Deaceia, abia acum scriu despre deschiderea Teatrului Fantasio, condus de excelentul artist Ion Iancovescu.

Are d. Iancovescu mare talent nu numai ca actor și deschizător de drumuri în interpretare, ci și ca organizator. Precum are firesc nevoie de nestingherită libertate. Talentul lui nu încape în cadre, imaginația lui nu cedează.

Acum câțiva ani a întințat Teatrul Mic, dând prilej publicului să aprecieze o modelație nouă, vioasă, entuziasta în teatru și să vada o grupare de actori tineri, stimulați de râvna directorului lor.

Anul acesta, a făcut Teatrul Fantasio, cu grija și cu râvnă, demne de nestăpânul său talent.

„Maimuța, care vorbește” e o piesă de fauchois.

O piesă ușoară, în care imaginația se împlinește pe un subiect de drama, iar observarea și împlinirea, ca și imperativul mediului îl îmbină în destășurări de comic sburdalnic. E în piesă și aspectul brutal al vieții, e și lirism și aspect de comedie, care rănește și ton de duioșie, care predispune la meditare. Sunt acestea ca laturi de construcție. Realizarea însă e ușoară, fără o preocupare de aprofundare și fără o grija de meșteșug. Parcă-i lasată în grija actorilor. Și actorii tineri dela „Fantasio” au prezintat-o bine, sub călăuză d-lui Iancovescu.

A avut ocnu bun d. Iancovescu, alegând pe actorul care să fie maimuța, d. Rosen. A fost o toarte în rol maimuța. Și-l așteptăm acum pe d. Rosen în alte roluri, ca să-l putem aprecia deplin.

Intr'un circ, Sam (d. Iancovescu) prezintă o „maimuța, care vorbește”. Maimuța e un biet om, care pentru nevoile vieții, face și această meserie de... maimuța. În circ sunt clowni, călăreți, acrobați, dresori. E o lume, în care treamă și rivalitate și înduioșare și râvna meșteșugului de a dintra publicul, și pasiune.

O acrobată (d-ra Coler) iubește pe Sam. Poate să pară ciudat, dar iubește

sincer, poate fiindcă iubește întâia oară D-ra Coler, despre care am spus cuvinte bune când era la Teatrul Regina Maria — dat prilejul să-mi verific aprecie și să mă bucur, că n'am greșit.

Iar pe Sam îl mai vrea și o călăre din circ (d-na Țuchi Eremia). D-sa are deprindere scenică și puținți de realizare potrivite rolurilor cu riposte repezi.

Maimuța mărturisește lui Sam, că bește pe acrobată. Scena e destul de interesantă. Călăreața geloasă e complice furarea maimuței, care vorbește, ca întrângă succesul lui Sam.

E o piesă în care e și grație, e și finețe și ingeniozitate. Și-a fost jucată, vervă, de toți actorii grupăi în jurul d-lui Iancovescu și domnași de d-sa.

B. C.

TEATRUL REGINA MARIA : Povestea Lupului piesă în 5 acte de fr. Molna

O nouă continuare a desavârșitului meșteșug teatralesc al d-lui Molnar un succes trumos al interpreților. Atunci s'ar putea spune despre piesa dată pe scena teatrului Regina Maria

Subiectul ? Simplu ca o povestire abecedar. Un soț gelos se ceartă cu vasta sa într'un restaurant, pe motiv se uită la niște oțteri de husari, și un tânăr care a iubit-o a venit după în local, și în sfârșit pentru că așa s'au gelosi, absurzi.

În actul al doilea, doamna visează tânărul din actul întâi în ipostazele militar, diplomat, cântăreț și servitor, precum îi scrisese la despărțire că să-l revadă.

Când tânărul erou apare în actul treilea ca un simplu candidat de avocatură trimis într-o atacere la soțul ei, avocatură plin și profesionist, d-na desamăgită, e bărbatului să-l gonească.

Ce-a vrut să arate autorul ? Nimic, ceva foarte banal, cum că viața este ceva decât visurile, și că visurile nu fi altceva decât dorinți și sentimente, fulate. I'ndcă nu degeaba e Freud modă.

A fost însă prilej pentru d-na Maria Sadoveanu să creeze un rol frumos soția avocatului gelos, jucat cu extenuantă bogăție de amănunte de d. Manolescu. Pentru d. Tony Bulandra, tul al II-lea, când joacă patru roluri în ocazie să-și arate marea-i virtute de compozitor de roluri.

Ansamblul în armonie cu jocul excelent al protagoniștilor care asigură succesul piesei.

INTERIMAL

îndrăzneau să se pronunțe, din condescendență, anticipat.

Doamna colonel aștepta să fie deplăcută, dar rerea nu știu cărui sublocotenent, ca să se va întâlni, prin el, cu aceia a colonelului...

Se apropia ora prânzului și dispuneau încă să se domolisă.

Trei ordonanțe intrară însă cu trei enorme țevi de argint, pe cari radeau țuici bătrâne și mezelicuri aromitoare.

Inarmați cu câte un păhăruț, fiecare din noi — (chiar și doamnele) — tăcu și colonelul zise :

— „Doamnelor și domnilor, în calitate de președinte al comitetului pentru monumentul eroilor, al căror membri deținuți și harnici sunteți, dați-mi voie să mărturisesc că m'am simțit mulțumit

Mai erau și alte proiecte cu îngerii cari susțineau pe eroul expirat. Insa fiindcă majoritatea doamnelor din comitet găsise de cuviință că îngerul din proiectul sculptorului X e de sex feminin — cereau cu insistență acceptarea acestuia.

Doamnele în minoritate erau și mai dârze : nu vroiau în rușinea capului să cedeze asupra unei statuiete care înfățișa o clăie de răniți, în vârful căreia un maior agonizat, cu mâna ridicată spre cer... „striga” (astfel explică devizul)...

„...ura ! trăiască România Mare !... iară cu cealaltă mână, ținându-și casca, schița un ultim salut Patriei... pe care n'o va mai revădea...”

Capitanii și sublocotenenții erau, ca inferiori, de părerea colonelului.

Civilii — furnizorii garnizoanei — nu

hilar mândru ascultând opiniunile amănunțite și temeinice ce ați formulat asupra machetelor aici față și cari au constituit pentru mine piatra de incercare a unei activități ce trebuie să fie încununată de unanime succese... cred necesar să mi dau și eu părerea sinceră și să mă pronunț în consecință. Nu e pentru mine problemă mai anevoioasă decât de a reuma părerile d-voastră, cari pentru mine sunt laolaltă îndrumătoare și categorice, punând că în interesul general estetic alării și al acestui oraș nu găsească absolut nici una din aceste trimiteri la înălțimea pe care cultura noastră, a comitetului, și înfăimintele noastre înalt patriotice le evindică. Doamnelor și domnilor, noi nu vom sculptori! Nici sentiment, nici concepție, nici tehnică nu văd, precum nici înstră n'ați văzut, în machetele aci față. Este dar de datoria noastră a spune tuturor acestor domni: pardon!... noi nu runcăm banii strânsi cu atâta trudă pentru fantasmagoriile dv. care, vă spun pe voarea mea, mi-i..., să mă iertați... cărbă când le văd în ochi. Eroul național este, vă rog să mă credeți, o persoană sfântă. Nimeni n'are dreptul să o teralească, dacă nu saltă în el o inimă curată românească și un patriotism la înălțime.

(Aplauze și strigăte de bravo! Câteva loamne usucă, pe ascuns, ochii înălțării...)

„Deacea și fiindcă văd în d-stră chin-ezența năzuințelor noastre de veacuri pentru care au luptat vitejește și au murit în floarea vârstei sute de mii de copii — eroii neamului nostru — dați-mi voie să resping în numele dv. aceste false închipuiri de ghips și să vă supun aprobării un proiect care deși al unui anonim cred că întruchipează visul de aur al Românilor de pretutindeni și din toate impuriile când hordele barbare ne asaltau cu ferocitate, iar liftele străine căutau să ne submineze, cum foarte frumos și înălțător spunea d. general, deunăzi la inspecție, însuși capitalul nostru moral și național, prin intrigă și ură...“ (Bravo! bravo! ura! Trăiască d. general!...)

Domnul colonel trage din saltar un sul enorm de hârtie și desfășurându-l larg, îl expuse examenului comitetului de ambele sexe.

Proiectul, lucrat în aquarele, închipuia, în vârful unui soclu gigantic, împodobit cu chenare naționale, — o luptă crâncenă, la baionetă, între o grupă de soldați unguri, majoritate prăbușiți la pământ, și o grupă de grăniceri români, din cari câțiva, grav răniți.

La mijlocul soclului geniul libertății sub înfățișarea unei dansatoare antice, întinzând cu ambele mâini coroanele nemuriri. Sub picioarele geniului un balaur înfricoșător simbolizând tirania. Pe scările soclului, deoparte și de alta două cete mărime naturală, una de ardeleni, alta de basarabeni (în care sunt strecurați și câteva chipuri de bucovineni), trăgând de un lanț de ancoră, care, plesnind, compune din verigele fărâmate următoarea inscripție, în aur veritabil:

FAURITORILOR
ROMANIEI MARI
EROILOR ROMANI
CAZUȚI PE CAMPUL
DE ONOARE

PATRIA RECUNOSCĂTOARE

De jur împrejurul monumentului patru uriașe tunuri capturate dela inamic.

Un murmur de admirație izbucni din toate piepturile asistenței.

Entuziasmul doamnelor era delirant. Ofițerii aplaudară sălbatic. Civili rămaseră consternați de plăcere și mândrie. Doamna colonel râdea isteric, scontând voluptatea inaugurării.

Colonelul, singur, fu de un calm perfect și ținută ireproșabilă.

Mulțumi comitetului pentru spiritul în care a știut să aprecieze ultimul proiect — îndemnându-l la noi și spornice elocuri pentru complectarea fondurilor.

Păhăruțele, apoi sticlele de țuică se goliră repede, mezelicurile aromitoare se evaporară de pe tăvi, ca vrăjite, și într-o atmosferă de veselie triumfătoare procesul verbal fu încheiat favorabil pentru sulul de hârtie — și iscalit în unanimitate.

Când ne-am despărțit — după patruzeci și opt de ore neîntrepruzi de chef „La regele mititeilor” — colonelul îmi mărturisii pe peronul gării, între două sughițuri afectuoase:

— „Mă dragă!... Puile!... Mă!... să fii al naibii, dacă sutli o vorbă...!”

...știu tu, bre, cine?...”

— „mă rog și-a plăcut?...”

— „Care?...”

— „Monumentul meu... proiectul, mă!...”

— „Dă-l dracului, că par'că era un ceasornic dela Moși, cu deșteptător!...”

— „Mă!... ăla de l'a făcut, ăla știe ce-i aia un monument!...!”

— „Să i-o spui lui mută...”

— „Cine?... Păi n'am să știu eu?!... Am muncit la el o lună încheiată... și încă o lună până mi-am găsit anonimatul, că nu vroiam să zică lumea că vreau să mă mândresc. Fiindcă, tu mă cunoști acum! Ce să-ți mai spun...! Vino să te pup că ești mare puștama... Auzi, al dracului, ăică... ceasornic, hai?... deșteptător... Fire-ai să fii, tu, de aiurist...”

Colonelul mă strânse în brațe ca un leu, mă sărută de două, de patru, de opt, de zece ori... și fiindcă trenul se urzea domol, mă smulsei din brațele lui și pătrunsei în primul apartament pustiu.

Pe peron, clătănându-se și vânturând către mine chipiul, îl mai auzii odată, strigând răgușit:

— „...Au revoir, fire-ai al dracului... de tip!...”

Apoi, la cotitura cantonului, nu-l mai zării.

Pe Stavro l'am descoperit în clasa a treia dormind pe sacul lui, plin cu iepuri...

N. N. TONITZA

SCRITORII ȘI POLITICA

Un gest al scriitorilor cehoslovaci

În vara aceasta viața publică din Cehoslovacia a înregistrat două evenimente importante. Unul a fost serbările socoliștilor, cari s'au desfășurat în cadrul unor festivități grandioase și pline de avânt, cum numai sufletul tineresc știe să-l manifeste.

Socolismul e ceva specific cehoslovac și poate fi considerat ca expresiunea conștiinței naționale a tinerei republici aliate. Meritul principal pentru trezirea și organizarea mișcării socoliste îi revine înțeleptului președinte al Cehoslovaciei, d-lui Masaryk.

Cam în același timp începuse a se manifesta și o mișcare fascistă în statul vecin, care nu era, însă, văzută cu ochi buni de conducătorii statului, fiindcă aceștia nu o găseau nici justificată, nici oportună și cu atât mai puțin necesară. Din cauza aceasta nu i s'a dat nici un concurs din partea oficialității.

Față de aceste manifestări adânc naționale au început a se mișca și socialiștii. Astfel la un moment dat Cehoslovacia s'a trezit într'un haos

politic, fără a se ști exact ce se urmărește.

Din învălmășeala aceasta a izbucnit însă, fără să se știe precis cum și de ce, o acțiune de ponegrire și defăimare a celui mai ilustru și mai mare cetățean al Cehoslovaciei, făuritorul statului național al poporului cehoslovac, președintele Masaryk.

Acțiunea aceasta a mers crescând luând și caracterul unei adevărate campanii de distrugere, cu scopul vădit de-a aduce pe venerabilul președinte la desgust și abdicare.

În momentele acestea de grea și primejdioasă încercare a vieții publice din Cehoslovacia au intervenit, printr'un gest de înălțătoare demnitate cetățenească și de conștiință națională, cei mai de seamă scriitori cehoslovaci, în frunte cu d. C. Capek și A. Cerny, dând manifeste publice, prin care se declară aderenți devotați ai președintelui Masaryk și condamnă acțiunea de subminare a vieții de Stat, înfierând cu asprime pe inițiatorii acestei odioase campanii.

Scriitorii cehoslovaci, cari dintr'un indemn nobil au sărit întru apărarea cinstei personale a venerabilului președinte Masaryk, nu sunt politicieni: aceea ce au făcut nuste decât îndeplinirea unei datorii cetățenești. Cine ar fi fost oaremai îndreptății să apere pe primul cetățean al Cehoslovaciei decât scriitorii? Cuvântul lor va putea de sigur cel puțin să stăvilească curentul pornit, dacă nu să-l suprimă de tot, căci opinia publică va înțelege acum despre ce este vorba.

Cu îndreptățită indignare se întrebă scriitorul J. Laichter: „Oare am ajuns într'adevăr așa de departe încât să fie nevoce ca să apărăm pe eliberatorii națiunii cehoslovace?”

Iar alt scriitor de seamă, Petr Krička, scrie: „Unde sunt instituțiile culturale și științifice, cari se mândresc cu numele lui Masaryk? Cum se face că am privit în tăcere până acum la întinarea și defăimarea acestui nume? Soarta n'a voit să pot lupta în timpul războiului în rândurile legiunilor. Imi voiu face însă acum o onoare din faptul, că voiu putea lupta în rândul noilor legiuni, pentru eliberarea definitivă a patriei.”

Din manifestul scriitorului St. Lom desprindem următoarele: „Nu putem nega că primejdia ce ne amenință viața noastră socială, prin munca de sobol din partea anumitor elemente, e mare. Viața noastră publică nu e sănătoasă. Trebuie să-i redăm sănătatea și încrederea în sine, prin ridicarea nivelului cultural al poporului... Noi rămânem credincioși aceluia, cari au ridicat până acum națiunea noastră.”

În sensul acesta sunt concepute toate manifestele scriitorilor cehoslovaci, cari prin gestul lor s'au ridicat la înălțimea adevăraților patrioți, arătând prin exemplul dat, care ar trebui să fie rolul politic al scriitorilor din toate țările și din toate timpurile.”

ION BAILA

E C O U R I

REDACTIONALE

În numărul viitor, colaborarea d-lor : Dragoș Protopopescu, V. Savel, Ion Călugăru, F. Aderca, Leon Baidaff, Elena Protopopescu, I. Lupu, etc.

PREMI

Concursul de desen, pentru copii până la vârsta de 13 ani, organizat de pictorul N. N. Tonitza, s'a închis cu următorul rezultat :

PREMIUL I DE 1500 (una mie cinci sute lei) copilului Dan Dobrotineanu elev clasa I primară, București.

PREMIUL II de 1000 (una mie lei) copilului Neagu Gheorghe, elev clasa IV școala primară din com. Colibași, jud. Ilfov.

PREMIUL III DE 500 LEI (cinci sute) copilului Lemnar Vasile dela școala de aplicație din Piatra Neamț.

CONFERINTE

Misticismul european

„Societatea de Estetică” anunță pentru luna Oct. un ciclu de conferințe asupra „Misticismului European” (Legăturile cu arta ale misticismului european în etapele istorice).

Ciclu e alcătuit astfel : O. W. Cisek : *Mistica Medievală* (10 Octombrie).

Ștefan Nenițescu : *Mistica Renașterii* (17 Octombrie).

Stelian Mateescu : *Mistica Nouă* (24 Octombrie).

V. Pârvan, prof. univ. : *Mistica Antică* (31 Octombrie).

Conferințele vor avea loc la „Fundatia Regele Carol”; începutul la ora 11 a. m.

□ Vineri 8 și Sâmbătă 9 Octombrie la 6 d. a., d. Grigore Alexinsky, scriitor și fost deputat în Duma rusă. a vorbit la fundatia Carol despre **Leon Donici**, scriitor basarabean, și **Bolșevismul în Rusia și Rusia de mâine**.

REVISTE

A reapărut „Viața literară”, „sub conducerea unui comitet” și redacția d-lui I. Valerian Nr. 21 din 2 Octombrie 1926, conține proză și versuri de : V. Voiculescu, Ion Pillat, I. Valerian, Tudor Șoimaru, M. Ștefănescu, D. Nanu, G. M. Zamfirescu, Pompiliu Constantinescu, etc.

CONCERTELE „FILARMONICEI”

□ Primul concert simfonic al Filarmoniceii în stagiunea muzicală a acestui an va avea loc **Duminică 17 Octombrie**, orele 10 și jumătate, sub conducerea maestrului **George Enescu**, cu următorul program :

1. Roger Ducasse : Suite française.

2. Marcel Mihalovici : Introduction et mouvement symphonique.

3. Enescu : Rhapsodia română No. 2.

4. Rimsky Korsakoff : Capriccio espagnol.

Concertele simfonice următoare vor avea loc **Duminică 24 și Duminică 31 Octombrie** și vor fi dirijate de celebrul șef de orchestră francez **Rhené Baton**.

TEATRALE

Deschiderea stagiunii Teatrului Național din Chișinău, are loc anul acesta la 20 Octombrie.

□ Teatrul Național din Cernăuți, de sub conducerea d-lui Dragoș Protopopescu, a primit o ofertă din partea unui impresar vienez de a juca la Viena, Propunerea a fost primită și au început pregătirile.

Se vor juca : „Trandafirii roșii” de Zaharia Bârsan, „Hamlet”, „Elena” sau „Căderea Troiei” de Radu Sbiera și un miracol românesc cuprinzând toate dătinile noastre populare (Steaua, Viclemul, Irozii, Plugușorul, etc.)

□ Prima parte a repertoriului din această stagiune a Teatrului Popular va fi alcătuită din următoarele piese :

„Funcionarul dela Domenii” de P. Locusteanu, „Vreți să jucați cu mine?” de M. Achard, „Păianjenul de aur” de Schöentan, „Tinerete” de Max Halbe, „Jos masca” de N. Iorga, „Viclemul și păpușile” de I. Sân-Giorgiu, „Dardamelle” de Mlazard ; iar pentru copii : „Ciufulici” de G. Silviu, „În țara piticilor” de Igena Floru și „Scufița roșie” de Radu Gyr.

EDITURA „UNIVERSULUI”

„Universul” a început o ofensivă editorială. Împotriva romanului de „fascicolă”, antiliterar și mercantil, a deschis o serie de foiletoane cu lucrări universale consacrate, pe care apoi le face să apară în volum.

În timp de aproape un an repertoriul și tirajul arată un evident succes.

1. „Nach Paris” de Louis Dumur a făcut începutul foiletonului din „Universul”.

Apărut în volum în două ediții, care însumează 11.000 exemplare. Epuindu-se ambele ediții se pregătește o a III-a.

2. Urnează „Gösta Berling” de Selma Lagerlof, — lucrare încoronată cu premiul Nobel din 1909 — ediție de 5000 de exemplare, epuizată.

3. „Vieți zdrobite” de V. Demetrius, în 5000 de exemplare.

4. „Ce-am văzut la Moscova” de H. Beaud, însoțită de un articol al lui D. Merejkowski, ediție pe hârtie satinată în 10.000 exemplare.

5. *Măcelarul de la Verdun* de Louis Dumur, roman istoric, continuare la „Nach Paris”; în 10.000 exemplare.

În curs la foiletonul „Universului” „Bulgarii” de C. Vlădescu, după care va urma „Juliette Rossignol” urmare la „Măcelarul dela Verdun” și apoi „Iubire de pierzare” de Camilo Castello Branco, traducere din limba portugheză de d. Popescu-Telega.

PREMI PENTRU TEATRUL SĂTESC

Teatrul Național din Cernăuți publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celei mai bune piese de teatru sătesc — dramă, preferabil, comedie.

Manuscrisele se vor înainta Direcției Teatrului până la 15 Decembrie 1926, în cel puțin două exemplare scrise citeț.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va încheide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa și pe fața căruia, va fi un motto care va fi trecut și pe coperta manuscrisului.

Menirea acestor piese fiind un marc turneu în satele bucovinene, la primăvară, e de preferat ca ele să trateze în cadrul vieții largi românești teme și timpuri bucovinene.

Piesele de valoare care vor rămâne totuși nepremiate vor beneficia de puțința de a fi introduse în repertoriul teatrului sătesc bucovinean. Rezultatul se va publica în curs de cel puțin două luni dela data închiderii lui.

Direcțiunea Teatrului Național Cernăuți

CĂRȚI PRIMITE

A. Brumă : „În goana trenului”, versuri, Cultura Națională, București, 1926.
Gh. I. Chițibura și Const. Jaleș : „Văchii refren”, dramă în trei acte ; Cluj, 1926.

Emil A. Chiffa : „Păseri călătoare pcozii ; Imprimeria Dr. S. Bornemis Cluj, 1926.

□ În cursul lunii Octombrie va apărea primul volum din Istoria literaturii române contemporane de d. E. Lovinescu. Acest volum va cuprinde evoluția ideologiei literare.

10 Octombrie, 1824 : S'a născut în Săhodol (lângă Brașov) istoricul Ioan cavaler de Pușcariu.

1864 : S'a înființat în București, Conservatorul, din porunca Domnitorului Alexandru Cuza.

1884 : Titu Maiorescu a fost numit profesor la Universitatea din București.

1896 : Apare în București revista literară „Povestea Vorbei”.

1918 : Ioan Al. Brătescu-Voinești, Alexandru Lapedatu și Ștefan Giobanu au fost aleși membri ai Academiei Române.

11 Octombrie, 1858 : Apare în București foaia literară și politică „Dămbovița”, condusă de D. Bolintineanu.

1860 : S'a născut în Iași umoristul doctor Alecu Urechia.

1878 : A murit istoricul Alexandru Papiu Ilarian.

1898 : Apare în București revista literară „Floare-albastră”.

12 Octombrie, 1836 : S'a născut în Tecuci junimistul Constantin Lepadatu.

1863 : Poetul D. Bolintineanu este numit ministru al cultelor și instrucției publice, sub domnia lui Al. Cuza.

13 Octombrie, 1843 : S'a născut în satul Borlești (județul Neamț) Ștefan G. Vărgolici.

1844 : S'a născut în Iași poetul Mihail Cornea.

1858 : S'a născut în Ploești marele politician Take Ionescu.

14 Octombrie 1777 : S'a născut în satul Țigănești (jud. Tecuci) poetul Costache Conachi.

1850 : S'a născut în Iași Xenofon Gheorghiu.

1857 : S'a născut în Pitești istoricul Georghe G. Ionescu-Gion.

1877 : A murit în București pictorul Constantin Lecca.

1890 : S'a inaugurat la Iași statuia lui Gh. Asachi.

15 Octombrie 1898 : Apare în Paris și apoi la București „Revista de drept și sociologie”, condusă de I. N. Cesărescu I. T. Ghica, Paul Negulescu, etc.

1906 : M. Dragomirescu a fost numit profesor titular de literatura română la Universitatea din București.

1918 : O. Densusianu a fost ales membru activ al Academiei Române.

16 Octombrie 1867 : Se reprezintă pentru prima oară piesa „Răzvan și Vidra” de Bogdan P. Hașdeu.

Redactor **PERPESICIUS**